

Niezbędnik Dobrego Nauczyciela

Redakcja: prof. dr hab. Anna Izabela Brzezińska

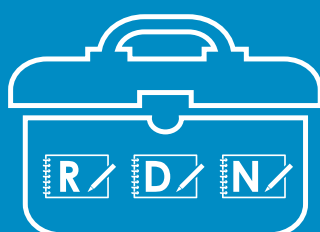

Seria IV

Monitorowanie rozwoju w okresie dzieciństwa i dorastania

TOM 4

DODATEK

Małgorzata Rękosiewicz, Sławomir Jabłoński

Anna I. Brzezińska, Marta Molińska

Skrzynka z narzędziami Środkowy wiek szkolny

Jak zbierać informacje o dziecku
i środowisku jego rozwoju?

wiek: 8/9–11/12 lat

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Niezbędnik Dobrego Nauczyciela

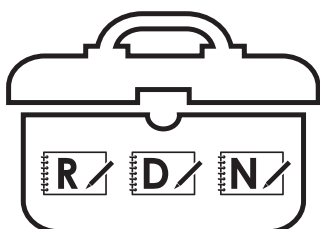
Redakcja: prof. dr hab. Anna Izabela Brzezińska

Seria IV

Monitorowanie rozwoju w okresie dzieciństwa i dorastania

TOM 4

DODATEK

Małgorzata Rękosiewicz, Sławomir Jabłoński

Anna I. Brzezińska, Marta Molińska

Skrzynka z narzędziami Środkowy wiek szkolny

Jak zbierać informacje o dziecku
i środowisku jego rozwoju?

**KWESTIONARIUSZY
25**

wiek: 8/9–11/12 lat

Redakcja serii Niezbędnik Dobrego Nauczyciela

prof. dr hab. Anna Izabela Brzezińska

Zespół Wczesnej Edukacji, Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie

Opis narzędzi i zasad ich stosowania:

Seria IV. *Monitorowanie rozwoju w okresie dzieciństwa i dorastania*

TOM 4. *Rozpoznanie zasobów dziecka i środowiska rozwoju.*

Środkowy wiek szkolny

Autorzy: Małgorzata Rękosiewicz, Marta Molińska

Konsultacja merytoryczna tomu 4:

prof. dr hab. Anna Izabela Brzezińska, Zespół Wczesnej Edukacji, Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie

dr Sławomir Jabłoński, Instytut Psychologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Recenzent:

prof. dr hab. Stanisław Kowalik

Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu

Projekt okładki oraz koncepcja graficzna serii:

Beata Czapska, Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie

Wszystkie tomy i pakiet narzędzi gotowe do druku dostępne na stronie:

<http://eduentuzjasci.pl/dziecko-nastolatek>

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8

01-180 Warszawa

Tel. +48 22 241 71 00; www.ibe.edu.pl

©Copyright by Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014

Publikacja opracowana w ramach projektu systemowego: Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych

Wzór pasów łowickich wykorzystanych w publikacji zainspirowany ilustracją z książki:

Świątkowska, J. (1953). Strój łowicki, seria „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, t. 7, cz. IV Mazowsze i Sieradzkie, z. 2,

Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze

Egzemplarz bezpłatny

Spis treści

Wstęp	5
Najważniejsze...	7
Część I. Jakość domowego środowiska dziecka	9
1. Kwestionariusz dla rodziców: <i>Środowisko fizyczne w domu i wokół domu</i>	9
2. Kwestionariusz dla rodziców: <i>Środowisko społeczne dziecka</i>	10
3. Kwestionariusz dla rodziców: <i>Sposoby wychowywania dziecka</i>	11
4. Kwestionariusz dla rodziców: <i>Domowa przestrzeń nauki</i>	12
5. Kwestionariusz dla rodziców: <i>Strategie korzystania przez dziecko z TIK</i>	13
6. Kwestionariusz dla rodziców: <i>RAZEM</i>	14
Część II. Przebieg i efekty rozwoju dziecka	15
7. Tabela obserwacji dla rodziców: <i>Rozwój fizyczny dziecka</i>	15
8. Kwestionariusz dla rodziców: <i>Kompetencja komunikacyjna dziecka</i>	19
9. Kwestionariusz dla rodziców: <i>Regulacja emocji przez dziecko</i>	20
10. Kwestionariusz dla dziecka: <i>Formy ekspresji emocji</i>	21
11. Kwestionariusz dla rodziców: <i>Jak twórcze jest dziecko?</i>	22
12. Kwestionariusz dla rodziców: <i>Rozwój poznawczy dziecka</i>	23
13. Kwestionariusz dla rodziców i nauczycieli: <i>Poczucie kompetencji u dziecka</i>	24
Część III. Jakość środowiska instytucjonalnego dziecka	25
14. Kwestionariusz dla nauczycieli: <i>Środowisko fizyczne w szkole</i>	25
15. Kwestionariusz dla nauczycieli: <i>Klimat w klasie</i>	26
16. Kwestionariusz dla nauczycieli: <i>System organizacji szkoły</i>	27
17. Kwestionariusz dla nauczycieli: <i>RAZEM</i>	28
Część IV. Funkcjonowanie dziecka w instytucji	29
18. Kwestionariusz dla ucznia: <i>Motywacja do uczenia się</i>	29
19. Kwestionariusz dla nauczycieli: <i>Strategie radzenia sobie przez ucznia w sytuacjach trudnych</i>	30
20. Kwestionariusz dla nauczycieli: <i>Strategie adaptacji ucznia w szkole</i>	31
21. Kwestionariusz dla nauczycieli: <i>Uczeń w grupie</i>	32
22. Kwestionariusz dla ucznia: <i>Moje samopoczucie w szkole</i>	33
23. Kwestionariusz dla nauczycieli: <i>Aktywność i postępy ucznia w szkole</i>	34
24. Kwestionariusz dla nauczycieli: <i>Uczeń w relacjach społecznych</i>	35
25. Kwestionariusz dla rodziców i nauczycieli: <i>Gotowość ucznia do przejścia do gimnazjum</i>	36

Dla kogo jest przeznaczony i kto wypełnia kwestionariusz

	ikonka związana z każdym tomem 4 wszystkich serii NDN
8/9–11/12 lat	wiek dziecka, którego dotyczą przygotowane kwestionariusze
	Dla Rodziców (opiekunów prawnych dziecka) i innych domowników zajmujących się dzieckiem ikonka w kolorze czarnym oznacza, że kwestionariusz jest przygotowany do wypełnienia przez rodziców/domowników
	Dla Dzieci (nastolatków) ikonka w kolorze czarnym oznacza, że kwestionariusz jest przygotowany do wypełnienia przez dzieci (nastolatki)
	Dla Nauczycieli ikonka w kolorze czarnym oznacza, że kwestionariusz jest przygotowany do wypełnienia przez nauczycieli (opiekunów)
	Wersja przygotowana do wypełnienia dla dziecka (nastolatka)

W tym tomie znajdują się kwestionariusze przeznaczone dla:

Rodziców i Nauczycieli

Rodziców

Nauczycieli

Młodzieży

Wstęp

Adresatami „skrzynki z narzędziami” są rodzice, opiekunowie oraz nauczyciele dzieci w środkowym wieku szkolnym, czyli klasach IV–VI szkoły podstawowej. Proponujemy Państwu zbiór prostych w użyciu metod do monitorowania rozwoju dziecka. Wraz z tomem 4 serii IV. *Niezbędnika Dobrego Nauczyciela – Rozpoznanie zasobów dziecka i środowiska rozwoju. Środkowy wiek szkolny* stanowią one niezbędny dobry obserwator zmian rozwojowych zachodzących u dziecka w wieku 8/9–11/12 lat.

Ponieważ etap uczęszczania do ostatnich klas szkoły podstawowej jest czasem poprzedzającym wejście dziecka w okres dorastania i przejście do nowej instytucji (szkoły gimnazjalnej), warto pozostać wrażliwym na wszelkie zmiany rozwojowe zachodzące u dziecka. Część tych zmian może sugerować, iż dziecko staje się coraz bardziej samodzielne i kompetentne, aby wkroczyć w nowy etap rozwoju, natomiast inne mogą sugerować potrzebę większej opieki i wsparcia ze strony dorosłych. Mimo że – w porównaniu z okresem poprzednim, czyli wczesnym wiekiem szkolnym, czy okresem kolejnym, a więc dorastaniem – okres środkowoszkolny wydaje się czasem „spokojnym”, nie obfitującym w znaczące zmiany rozwojowe, to należy pamiętać, że rozwój dziecka następuje nieustająco. Regularne obserwowanie zachodzących zmian pomoże dostrzec nawet te niewielkie, a w dalszej perspektywie ułatwi wspieranie rozwoju dziecka w tym okresie i przejście do okresu dojrzewania.

Publikacja ta stanowi element Niezbędnika Dobrego Nauczyciela, jednak wiele z proponowanych narzędzi jest przeznaczonych także dla rodziców, a nawet dla samych dzieci. Zachęcamy do ich wielokrotnego wykorzystywania, dziele-

nia się swoimi spostrzeżeniami z innymi osobami (rodzice – nauczyciele – opiekunowie dziecka), a także swobodnego dzielenia się narzędziami z innymi osobami. Zapraszamy nauczycieli do dzielenia się metodami z rodzicami w czasie spotkań z nimi, a rodziców do „podrzucania” narzędzi drugiemu rodzicowi czy opiekunowi dziecka, a nawet jako zabawę dla całej rodziny (szczególnie tych z pierwszej części). Narzędzia przygotowane zostały dodatkowo w prostej graficznie, czarno-białej wersji, dogodnej do drukowania i wielokrotnego używania. Zachęcamy do założenia „teczki” lub przygotowania specjalnego miejsca, w którym uzupełnione kwestionariusze i arkusze obserwacji będą przechowywane. Warto opatrzyć je datą wykonania, aby po czasie móc porównać oceny i w ten sposób jeszcze uważniej monitorować zmiany zachodzące w dziecku.

Dla uproszczenia korzystania ze skrzynki, podzieliliśmy narzędzia na cztery następujące grupy:

- „Jakość domowego środowiska dziecka”: metody dotyczące jakości fizycznego i społecznego środowiska domowego;
- „Przebieg i efekty rozwoju dziecka”: narzędzia do monitorowania zmian w funkcjonowaniu dziecka w środkowym wieku szkolnym;
- „Jakość środowiska instytucjonalnego dziecka”: metody monitorowania jakości fizycznego i społecznego środowiska szkoły i klasy dziecka;
- „Funkcjonowanie dziecka w instytucji”: metody obserwowania funkcjonowania dziecka w szkole od klasy IV do klasy VI.

Wszystkie tomy i pakiet narzędzi
gotowe do druku dostępne na
<http://eduentuzjasci.pl/dziecko-nastolatek>

Najważniejsze...

1. Celem obserwacji aktualnego funkcjonowania dziecka oraz monitorowania przebiegu jego rozwoju jest jak najlepsze dostosowanie sposobu sprawowania opieki, wychowywania i kształcenia do jego potrzeb.
2. Obserwacje należy robić systematycznie, ostrożnie i powoli. Należy zbierać je z różnych źródeł i w sposób jak najbardziej osadzony w świecie dziecka (w jego rzeczywistości), czyli dotyczący codziennego funkcjonowania dziecka. To powinno ustrzec przed popełnianiem większych błędów i sprawić, że proces stałego monitorowania stanie się owocnym i przydatnym zwyczajem w rodzinie i w klasie.
3. Monitorowanie środowiska rodzinnego daje możliwość uzyskania ważnych informacji na temat warunków realizowania przez dziecko jego podstawowych w danym wieku zadań rozwojowych.
4. Dziecko zaspokaja potrzebę kompetencji i rozwija poczucie sprawstwa przede wszystkim w swojej rodzinie – i to nie przez specjalne rodzaje działań, ale przez zwykłe, codzienne, wspólne robienie czegoś razem z rodzicami i innymi członkami rodziny.
5. Dziecko należy obserwować przede wszystkim podczas zwykłych, codziennych, także rutynowych czynności.
6. Najważniejsze jest, aby w regularnej obserwacji środowiska domowego umieć przyjąć perspektywę dziecka – zobaczyć, czego ono potrzebuje, co dla niego jest wyzwaniem, zachętą, a co utrudnieniem.
7. Warto pamiętać o tym, aby łączyć ze sobą różne sposoby monitorowania środowiska domowego dziecka – uzyskiwać informacje zarówno z bezpośredniej obserwacji dziecka i rozmowy z nim, jak i od innych domowników czy sąsiadów.
8. Monitorując rozwój w środkowym wieku szkolnym, należy mieć na uwadze, że dzieci w tym wieku bardzo różnią się od siebie. Widoczne są różnice nie tylko między chłopcami i dziewczynkami, ale także wewnątrz grupy dziewczynek i wewnątrz grupy chłopców. Różnice te wynikają przede wszystkim z różnic w tempie rozwoju – niektóre dzieci wcześniej niż inne wchodzą w okres dojrzewania płciowego.
9. Każde dziecko może się różnić tempem rozwoju i sposobem funkcjonowania od dzieci sąsiadów czy dzieci krewnych w podobnym wieku bądź od swoich rówieśników z tej samej klasy. W większości przypadków różnice te są jednak niewielkie, a wynikające z nich ewentualne trudności mają najczęściej charakter chwilowy, przemijający z wiekiem.
10. Jeśli różnice w sposobie funkcjonowania dziecka w stosunku do dzieci w podobnym wieku są znaczne, nasilają się, bądź są długotrwałe, konieczna jest konsultacja u specjalisty (pediatry, psychologa, logopedy, itp.).
11. Dzięki stałej i systematycznej obserwacji przebiegu i efektów rozwoju dziecka można uzyskać bogatą wiedzę na temat obszarów, w których należy stawiać przed nim, zgodnie z zasadą strefy najbliższego rozwoju, trudniejsze niż dotychczas zadania. Obserwacja to także źródło wiedzy o takich aspektach funkcjonowania, którym należy poświęcić więcej uwagi i pracy z dzieckiem.
12. Bardzo ważne jest uzyskiwanie informacji bezpośrednio od dziecka – należy pamiętać, iż zawsze to ono jest głównym źródłem wiedzy o swoich emocjach, radzeniu sobie w trudnych sytuacjach czy relacjach z innymi osobami.
13. Rozpoznawanie zasobów środowiska instytucjonalnego ucznia, czyli środowiska szkoły i klasy jest ważne, bo to tutaj dziecko przechodzi „próbę samodzielności” i ma szansę wykazać się różnymi kompetencjami, np. odnaleźć się w wielu salach lekcyjnych, wśród wielu różnych nauczycieli, a podczas przerw – wśród uczniów z innych klas.
14. Środowisko szkolne dziecka należy monitorować również z punktu widzenia jakości relacji dziecka z innymi osobami, jakie tam spotyka – zarówno z dorosłymi (nauczycielami, wychowawcą klasy, pracownikami szkoły, osobami odwiedzającymi ją), jak i innymi uczniami, swoimi rówieśnikami – kolegami i koleżankami oraz uczniami młodszymi i starszymi.
15. Rozpoznając zasoby tkwiące w instytucji, warto odwoływać się do różnych metod zbierania informacji: zadawać sobie pytania do namysłu, dyskutować z innymi nauczycielami, rozmawiać z uczniami, obserwować ich w rozmaitych sytuacjach czy udzielać odpowiedzi w różnego rodzaju arkuszach pytań i kwestionariuszach.
16. Monitorowanie funkcjonowania ucznia w instytucji (w klasie i w szkole) powinno skupiać się przede wszystkim na obserwacji jego aktywności w różnych sytuacjach i okolicznościach, także poza szkołą.
17. Uczeń klas IV–VI intensywnie uczy się uwzględniania różnych punktów widzenia, w związku z czym może efektywnie pracować w grupie rówieśników, negocjować z nimi i coraz bardziej obiektywnie oceniać zasoby swoje i innych.
18. Funkcjonowanie ucznia w instytucji (w szkole i w innych instytucjach w lokalnej społeczności, miejscu zamieszkania) jest pochodną oddziaływań rodziców i nauczycieli i w tym szerokim kontekście należy je analizować.

Część I. Jakość domowego środowiska dziecka

1. Kwestionariusz dla rodziców: Środowisko fizyczne w domu i wokół domu

INSTRUKCJA

- Odpowiadając na pytania, należy zastanowić się nad domem, w którym mieszka dziecko, nad wszystkimi jego pomieszczeniami oraz ich urządzeniem, a także pomyśleć o najbliższej okolicy wokół domu, gdzie dziecko może samo wychodzić i bawić się.
- Przeczytaj poniższe pytania i odpowiedz sobie na nie. Zakreśl znakiem X swoją odpowiedź. Jeśli jest to dla Ciebie wygodniejsze, możesz robić notatki na kartce i zapisywać różne uwagi, które Ci się nasuną, co do jakości środowiska rozwoju dziecka.

Postaw znak X w wybranym polu

Przestrzeń W DOMU	1. Czy urządzenie mieszkania/domu jest dostosowane do wieku dziecka?	tak	nie
	2. Czy urządzenie mieszkania/domu zmieniło się od czasów, kiedy dziecko było młodsze?	tak	nie
	3. Czy dziecko ma wpływ na zagospodarowanie i urządzenie przestrzeni w mieszkaniu/domu (kuchnia, pokoje, przedpokój, łazienka, strych, piwnica, korytarze)?	tak	nie
	4. Czy dziecko posiada wyraźnie określoną przestrzeń dla siebie w mieszkaniu/domu (własny pokój albo część dzielonego z rodzeństwem pokoju albo wydzielone miejsce w innym pokoju bądź w kuchni)?	tak	nie
	5. Czy dziecko może samodzielnie zmieniać wystrój swojego pokoju albo swojego miejsca w mieszkaniu/domu?	tak	nie
	6. Czy przedmioty dziecka (pamiętnik, notes, pudełko z pamiątkami, książki, przybory szkolne, zabawki) są przechowywane w jednym miejscu, np. w szafce, na półce, w jakiejś szufladzie, w dużym pudełku?	tak	nie
	7. Czy ubrania dziecka znajdują się w jednym miejscu (szafa, szuflada, półka)?	tak	nie
	8. Czy dziecko jest odpowiedzialne za utrzymanie porządku w swoich rzeczach?	tak	nie
	9. Czy istnieje w mieszkaniu/domu jakieś miejsce, w którym dziecko może pobyc samo, kiedy ma taką potrzebę (pokoje, kuchnia, strych, miejsce urządzone w piwnicy)?	tak	nie
	10. Czy dziecko ma w mieszkaniu/domu do dyspozycji spokojne miejsce do czytania lub bawienia się?	tak	nie
	11. Czy jeśli dziecko zaprasza kolegów i koleżanki do mieszkania/domu – to ma gdzie z nimi porozmawiać, pobawić się?	tak	nie
	12. Czy dziecko ma możliwość zamknięcia drzwi w pokoju albo w kuchni, kiedy przychodzą do niego koledzy lub koleżanki?	tak	nie

Postaw znak X w wybranym polu

Przestrzeń WOKÓŁ DOMU	13. Czy blisko domu/bloku są place zabaw i inne miejsca (park, skwer), w których dziecko może spotykać się i bawić z rówieśnikami z sąsiedztwa?	tak	nie
	14. Czy blisko domu/bloku są urządzenia i instalacje, za pomocą których dziecko może aktywnie spędzać czas (ławki, drabinki do wspinania, boisko)?	tak	nie

Ile znaków postawiłeś w każdej kolumnie? (podlicz i wpisz)

...

...

2. Kwestionariusz dla rodziców: Środowisko społeczne dziecka

INSTRUKCJA

- Przed przystąpieniem do zaznaczania odpowiedzi dotyczących tego, jak dziecko radzi sobie w rolach kolegi lub koleżanki, ucznia i członka rodziny, należy uważnie obserwować je przynajmniej przez około 2–3 tygodnie. Taki dłuższy czas obserwacji zwykle jest niezbędny do tego, aby uzyskać klarowny obraz dziecka. Obserwacja jedno – czy kilkudniowa niesie ze sobą ryzyko popełnienia błędu – dziecko może się bowiem zachowywać inaczej niż zwykle, mieć przejściowe kłopoty, źle się czuć z powodu rozwijającej się choroby, być niewyspane.

Postaw znak X w wybranym polu

A. RODZINA	1. Dziecko wykonuje swoje obowiązki domowe.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	2. Dziecko żyje w zgodzie z rodzeństwem.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	3. Po upomnieniu dziecko stara się zmienić.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	4. Dziecko informuje rodziców o swoich problemach w szkole.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	5. Dziecko informuje rodziców o swoich problemach z rówieśnikami.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	6. Dziecko chętnie wykonuje polecenia rodziców.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie

Postaw znak X w wybranym polu

B. SZKOŁA	1. Dziecko wypełnia obowiązki ucznia, dba o wspólne dobro w szkole, nie niszczy klasy, przestrzega przepisów szkolnych.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	2. Dziecko chętnie współpracuje z innymi, lubi prace grupowe – gry zespołowe, wspólne zadania.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	3. Dziecko dokładnie wykonuje polecenia nauczycieli.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	4. Dziecko punktualnie przychodzi na lekcje, nie wagaruje.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	5. Dziecko jest zainteresowane i zaangażowane na lekcji.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie

Postaw znak X w wybranym polu

C. RÓWIEŚNICY	1. Dziecko nawiązuje kontakty z rówieśnikami, dobrze czuje się w grupie rówieśników.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	2. Dziecko nie ma ostrych konfliktów z koleżankami i kolegami.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	3. Dziecko chętnie spotyka się ze swoimi kolegami i koleżankami.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	4. Po sprzeczce dziecko dąży do tego, aby pogodzić się z koleżankami i kolegami.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie
	5. W razie potrzeby dziecko chętnie udziela pomocy innym dzieciom.	tak	raczej tak	nie wiem	raczej nie	nie

Ile znaków X postawiłeś w każdej kolumnie w każdej z trzech grup pytań:

A. Rodzina
B. Szkoła
C. Rówieśnicy

3. Kwestionariusz dla rodziców: *Sposoby wychowywania dziecka*

INSTRUKCJA

- Zastanów się, jak postępujesz ze swoim dzieckiem w różnych sytuacjach w domu i poza domem – czy postępujesz podobnie niezależnie od sytuacji czy raczej starasz się dostosowywać do tego, co się akurat dzieje?
- Przeanalizuj swoje zachowania jako rodzica – jak postępujesz najczęściej?

Nr	<p>Przeczytaj uważnie wszystkie możliwości odpowiedzi. Wybierz to, co robisz najczęściej w sytuacji opisanej lub podobnej.</p> <p>Postaw znak X w wybranym polu / polach.</p> <p><i>Można wybrać kilka odpowiedzi!</i></p>	A	B	C	D
		Przypominam jedynie dziecku, że ma zadanie do wykonania. Czasami nawet nie muszę mu przypominać. A potem nie kontroluję go.	Wspieram dziecko i zachęcam do działań. Staram się być stale obecna/-y, aby w razie czego służyć pomocą.	Dokładnie tłumaczę dziecku, na czym polega zadanie i jak należy je wykonać. Potem sprawdzam je i kontroluję, czy działa według wyznaczonych przez mnie zasad.	Tłumaczę dziecku, na czym zadanie polega, ale też wspieram w razie porażek, aby się nie poddawało.
1.	Dziecko pakuje swój plecak do szkoły. Wiem, że potrafi to dobrze zrobić, bo zawsze samodzielnie się tym zajmuje.	A	B	C	D
2.	Proszę dziecko, aby poszło do sklepu i kupiło chleb. Wiem, że potrafi samo zrobić zakupy i widzę, że czuje się przy tym pewnie.	A	B	C	D
3.	Proszę dziecko, aby zawiązało buciki młodszemu bratu lub siostrze. Dziecko wiązało je już kiedyś i wiem, że potrafi to dobrze zrobić, ale mówi, że mu się nie chce.	A	B	C	D
4.	Dziecko ma zadzwonić do cioci i poprosić, żeby zaopiekowała się przez weekend kotem. Wiem, że dziecko potrafi to zrobić, jednak czuje się niepewnie.	A	B	C	D
5.	Proponuję dziecku, aby przygotowało ciasteczka według przepisu. Dziecko zabiera się do tego po raz pierwszy w życiu, ale jest ciekawe nowego zadania.	A	B	C	D
6.	Dziecko ćwiczy żonglowanie piłeczkami. Ma z tym spore trudności, mimo to nie poddaje się przy porażkach i chętnie próbuje dalej.	A	B	C	D
7.	Dziecko ma nauczyć się długiej roli do przedstawienia szkolnego. Robi to po raz pierwszy w życiu i czuje się przy tym niepewnie.	A	B	C	D
8.	Dziecko ma za zadanie nauczyć się słówek na sprawdzian z angielskiego. Widzę, że ma z tym trudności, a przy tym narzeka, że nie lubi tego robić.	A	B	C	D

Zaznacz w tabelce poniżej swoje odpowiedzi – postaw X na literze, którą wybrałeś/łaś

Numer zdania:	Elastyczność stylu wychowania dziecka		
	niska	przeciętna	wysoka
1.	D	B, C	A
2.	D	B, C	A
3.	A, C	D	B
4.	A, C	D	B
5.	A	B, D	C
6.	A	B, D	C
7.	A	B, C	D
8.	A	B, C	D
Wpisz liczbę zaznaczonych odpowiedzi w kolumnie:

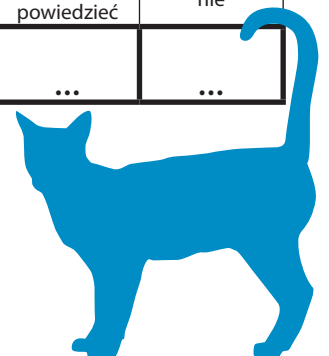
4. Kwestionariusz dla rodziców: *Domowa przestrzeń nauki*

INSTRUKCJA

Zastanów się nad miejscem w domu, w którym Twoje dziecko zwykle bawi się lub wykonuje swoje ulubione czynności.

Postaw znak X w wybranym polu

MIEJSCE	1. Czy dziecko posiada stałe miejsce, w którym może odrabiać lekcje?	tak	trudno powiedzieć	nie
	2. Czy dziecko przy odrabianiu lekcji ma do dyspozycji biurko lub stół, przy którym wygodnie może pisać?	tak	trudno powiedzieć	nie
	3. Czy w widocznym i dostępnym dla dziecka miejscu powieszony jest plan lekcji?	tak	trudno powiedzieć	nie
	4. Czy po odrobieniu lekcji dziecko odkłada przedmioty, których używało, na swoje miejsce?	tak	trudno powiedzieć	nie
	5. Czy na biurku lub stole, przy którym dziecko odrabia zadania domowe, panuje porządek?	tak	trudno powiedzieć	nie
WARUNKI	6. Czy dziecko ma wyrobiony nawyk porządkowania biurka/stołu przed przystąpieniem do odrabiania zadań domowych?	tak	trudno powiedzieć	nie
	7. Czy przed rozpoczęciem odrabiania zadań domowych z biurka/stołu usuwane są przedmioty, które mogą dziecko rozpraszać, a nie służą pomocą w lekcjach, np. zabawki, jedzenie?	tak	trudno powiedzieć	nie
	8. Czy miejsce odrabiania lekcji jest wystarczająco oświetlone?	tak	trudno powiedzieć	nie
	9. Czy miejsce, w którym dziecko odrabia lekcje, jest miejscem cichym?	tak	trudno powiedzieć	nie
	10. Czy w czasie odrabiania lekcji dziecko jest odizolowane od telewizora/radia/komputera/innych urządzeń, które mogłyby je rozpraszać?	tak	trudno powiedzieć	nie
	11. Czy dziecko, odrabiając lekcje, siedzi na wygodnym i odpowiednim dla jego wzrostu krześle/fotelu?	tak	trudno powiedzieć	nie
	12. Czy pokój, w którym dziecko odrabia lekcje, jest wietrzony w trakcie pracy dziecka lub przed nią?	tak	trudno powiedzieć	nie
NARZĘDZIA	13. Czy w mieszkaniu/domu przeznaczone jest specjalne miejsce (np. szafeczka, półka, szuflada, pudło) na książki, zeszyty i przybory szkolne dziecka?	tak	trudno powiedzieć	nie
	14. Czy miejsce na przybory szkolne w mieszkaniu/domu (szafka, półka, szuflada, pudło) jest dla dziecka dostępne bez potrzeby wchodzenia na krzesło czy proszenia o pomoc dorosłych?	tak	trudno powiedzieć	nie
	15. Czy w razie potrzeby dziecko ma do dyspozycji lampkę na biurku / na stole, postawioną po odpowiedniej stronie (z lewej strony, gdy dziecko jest praworęczne, z prawej gdy jest leworęczne)?	tak	trudno powiedzieć	nie
	16. Czy dziecko ma do dyspozycji niezbędne przybory szkolne (ołówki, długopis, temperówka, gumka do ścierania)?	tak	trudno powiedzieć	nie
	17. Czy dziecko ma dostęp do książek, map, atlasu czy encyklopedii?	tak	trudno powiedzieć	nie
Podlicz, ile masz znaków X w każdej kolumnie	

5. Kwestionariusz dla rodziców: Strategie korzystania przez dziecko z TIK

INSTRUKCJA

- Obserwuj dziecko spędzające czas na korzystaniu z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK): komputera, telefonu, smartfonu, tabletu. Przypomnij sobie, co robiło przy ich pomocy przez ostatnie 2–3 tygodnie i jak długo codziennie z nich korzystało. Zwróć uwagę, czy dziecko spędza czas z TIK samotnie, czy z kolegami.
- Każdy wiersz opisuje przykładowe zachowanie dziecka – jeśli dostrzeżasz podobne tendencje u swojego postaw znak X w kolumnie po prawej stronie.

Postaw znak X w wybranym polu

A. TIK jako przydatne narzędzie	1. Dziecko korzysta z TIK, aby komunikować się z rówieśnikami, a także umawiać na spotkania.	☐	
	2. Dziecko potrafi odnaleźć w Internecie potrzebne informacje, traktuje TIK jako źródło wiedzy.	☐	
	3. Dziecko spędza czas siedząc przed komputerem wspólnie z kolegami i grając w gry, bądź korzystając z multimedialnych.	☐	
	4. Dziecko często korzysta z TIK, aby wzbogacić swoje wystąpienia publiczne przed klasą, przygotowane projekty, prezentacje i inne zadania domowe.	☐	
B. TIK jako czynnik zachowań ryzykownych	1. Dziecko nawiązuje przez Internet nowe znajomości, często z osobami starszymi od siebie lub rozmawia przez telefon z nieznanymi osobami.	☐	
	2. Dziecko spędza zbyt wiele czasu przed komputerem, smartfonem, tabletem, odbywa się to kosztem pełnienia obowiązków domowych i szkolnych.	☐	
	3. Dziecko izoluje się od rówieśników, woli spędzać czas samotnie na graniu w gry komputerowe lub przeglądaniu stron internetowych.	☐	
	4. Dziecku zdarza się przeglądać strony prezentujące treści przeznaczone dla osób dorosłych lub grać w gry nieodpowiednie dla jego wieku.	☐	
C. TIK jako sposób na nudę	1. Dziecko, gdy nie ma co robić, włącza tablet, komputer lub smartfon i wciąga je to na całe godziny.	☐	
	2. Dziecko spędza dużo czasu samotnie przed komputerem, konsolą do gier lub „komórką” przeglądając strony internetowe, bądź grając w gry.	☐	
	3. Dziecko często mówi, iż świat wirtualny jest o wiele ciekawszy niż rzeczywistość.	☐	
	4. Dziecko, natychmiast po powrocie do domu, rozpoczyna korzystanie z TIK i nie może się od tego oderwać przez dłuższy czas, trzeba je odciągać od komputera, smartfonu, tabletu.	☐	
Policz znaki X w każdej grupie:	A. TIK jako przydatne narzędzie	B. TIK jako czynnik zachowań ryzykownych	C. TIK jako sposób na nudę

6. Kwestionariusz dla rodziców: RAZEM

INSTRUKCJA

- Proponujemy, aby kwestionariusz wypełniać razem z dzieckiem. Można potraktować go jako formę zabawy, w której rodzic i dziecko zadają sobie nawzajem pytania. Być może przyczyni się to do szczerzej rozmowy z dzieckiem o tym, jak czuje się w rodzinie, czy zaspokajane są jego potrzeby i czy czuje się doceniane. Warto, aby przy wspólnym odpowiadaniu na pytania rodzic zachęcał dziecko do dyskusji. Innym sposobem może być zaproponowanie wszystkim członkom rodziny wypełnienia kwestionariusza. Wyniki można omówić podczas wspólnego spędzania czasu i zastanowić się razem nad kontaktami, czasem spędzonym wspólnie i zwyczajami w rodzinie.

W każdym bloku R – A – Z – E – M należy wybrać jedną lub kilka odpowiedzi – wstawiając X w odpowiednią kratkę. Policz, ile jest znaków X w każdej z pięciu kategorii.

Postaw znak X w wybranej kratce

Relacje	☐ Zapraszam do domu znajomych, bliższą i dalszą rodzinę ze swoimi dziećmi. ☐ Zabieram dziecko, jadąc w odwiedziny do znajomych, bliższej i dalszej rodziny. ☐ Zachęcam dziecko do rozmów z różnymi osobami (starszymi, młodszymi) w różnych sytuacjach (koleżanka babci, sprzedawca w sklepie, lekarz). ☐ Zachęcam dziecko do samodzielności w nawiązywaniu kontaktów i rozwiązywaniu konfliktów z innymi dziećmi, członkami rodziny, sąsiadami. ☐ Podczas rodzinnych spotkań staramy się rozmawiać kulturalnie i uważamy, aby nikogo nie urazić. ☐ Pozwalam dziecku telefonować do kolegów i koleżanek oraz krewnych. ☐ Kiedy dzwonią rodzina czy bliscy znajomi, daję dziecko do telefonu.										
Aktywność	☐ Zachęcam dziecko do zadawania pytań i odpowiadam na nie. ☐ W naszej rodzinie każdy może swobodnie zadawać pytania. ☐ Zachęcam do eksperymentowania z przedmiotami, pomysłami – pozwalam aktywnie poznawać otoczenie, używać przedmiotów w różny sposób. ☐ Każdy w rodzinie może rozwijać własne zainteresowania, ale są też rzeczy, które robimy wszyscy razem. ☐ Dziecko ma stałe obowiązki domowe: sprzątanie, podlewanie kwiatów, pomoc w kuchni, itp. ☐ Każdy w rodzinie ma swoje obowiązki domowe. ☐ Dziecko może samodzielnie podejmować decyzje oraz uczestniczyć w podejmowaniu decyzji dotyczących życia rodzinnego – np. gdzie spędzić wakacje, na jaki kolor pomalować ściany w kuchni, co zrobić na obiad. Decyzje każdego członka rodziny są szanowane przez innych.										
Zabawa	☐ Angażuję dziecko we wspólne zabawy ruchowe – np. w grę w badmintona czy w piłkę. ☐ W życiu rodzinnym jest miejsce na zabawę, naukę i pracę. ☐ Razem z dzieckiem wybieram gry planszowe czy komputerowe i wspólnie w nie gramy. ☐ Zachęcam dziecko, aby wychodziło na dwór i bawiło się z innymi dziećmi. ☐ Wspólnie wychodzimy na spacer, spędzamy czas na różnych działaniach na zewnątrz. ☐ Pozwalam dzieciom na twórcze, radosne, spontaniczne zachowania, rozwiązania, pomysły i zabawy. ☐ W naszej rodzinie każdy ma szansę na poradzenie sobie samemu z problemem, ale może też liczyć na pomoc.										
Emocje	☐ Dostarczam dziecku wiedzy o emocjach. ☐ Rozmawiamy o tym, co czują inni ludzie w różnych trudnych sytuacjach. ☐ Mówię dziecku o własnych emocjach. ☐ Mam świadomość, że wszystkie odczuwane emocje są potrzebne: zarówno pozytywne, jak i negatywne. ☐ Rozmawiamy w rodzinie o trudnych i nieprzyjemnych sprawach. ☐ Pomagam dziecku w radzeniu sobie z przeżywanymi emocjami – nie poprzez zakazy i zwracanie mu uwagi, ale poprzez wskazywanie, co można z tym zrobić. ☐ Rozmawiam z dzieckiem o emocjach, które pojawiły się w ciągu dnia, cieszę się z jego sukcesów, analizujemy sytuacje, w których pojawiły się nieprzyjemne emocje. ☐ Staramy się dostrzegać, jak czują się inni członkowie rodziny, nawet gdy tego wprost nie okazują.										
Miejsce	☐ Zachęcam dziecko do organizowania przyjaznej dla siebie przestrzeni w mieszkaniu/domu i poza nim. ☐ Rysunki i inne wytwory mojego dziecka są widoczne w naszym mieszkaniu/domu: w jego pokoju, na lodówce, itp. ☐ W mieszkaniu/domu jest miejsce na różne pamiątki rodzinne, zdjęcia każdego z członków rodziny, pamiątki z wakacji. ☐ Dziecko zna ważne miejsca w najbliższej okolicy (biblioteka, poczta, fryzjer, urząd miasta lub gminy). ☐ Wybieram się z dzieckiem na ważne wydarzenia w społeczności lokalnej, imprezy regionalne, rocznice, tradycje lokalne (wybory parlamentarne, festyny osiedlowe, święta religijne, nadanie nazwy ulicy, itp.).										
Policz znaki X w każdej grupie	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="background-color: #0070C0; color: white;">Relacje</th> <th style="background-color: #0070C0; color: white;">Aktywność</th> <th style="background-color: #0070C0; color: white;">Zabawa</th> <th style="background-color: #0070C0; color: white;">Emocje</th> <th style="background-color: #0070C0; color: white;">Miejsce</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">...</td> <td style="text-align: center;">...</td> <td style="text-align: center;">...</td> <td style="text-align: center;">...</td> <td style="text-align: center;">...</td> </tr> </tbody> </table>	Relacje	Aktywność	Zabawa	Emocje	Miejsce
Relacje	Aktywność	Zabawa	Emocje	Miejsce							
...							

Część II. Przebieg i efekty rozwoju dziecka

7. Tabela obserwacji dla rodziców: *Rozwój fizyczny dziecka*

INSTRUKCJA

- Obserwuj uważnie dziecko przez kilka dni, przypomnij sobie jego zachowania z ostatnich 2-3 tygodni, porozmawiaj z innymi opiekunami dziecka.
- Zwróć uwagę na to, jak dziecko wygląda i jak się zachowuje.
- Dla ułatwienia obserwacji tabela podzielona jest na 8 kategorii: **waga, wzrost, sen, odżywianie, ruch, higiena, bezpieczeństwo fizyczne, zdrowie/odporność.**
- W tabeli ujęto informacje odnoszące się zarówno do obecnego wieku dziecka, jak i do poprzedniego oraz następnego okresu rozwojowego. Dzięki temu można dokładniej monitorować zmiany zachodzące w rozwoju dziecka.
- Zaznacz obszary, w których rozwój dziecka jest zgodny z opisem i te, które nie zgadzają się z opisem.
- Powtórz obserwację po trzech miesiącach.
- W razie wątpliwości skontaktuj się z lekarzem prowadzącym dziecko.

Obszar	wiek: 5/6–8/9 lat	wiek: 8/9–11/12 lat	wiek: 11/12–14/15 lat
	MŁODSZY WIEK SZKOLNY	ŚRODKOWY WIEK SZKOLNY	WCZESNA FAZA DORASTANIA
waga	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zdrowe dziecko raczej nie jest nadmieranie pulchne ▪ dzieci nadal mają dużą potrzebę ruchu, więc odpowiednia kontrola nad dietą na ogół wystarcza do utrzymania odpowiedniej masy ciała 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dziecko może trochę się „zaokrąglić”, gdyż organizm przygotowuje się do skoku wzrastania (skoku pokwitaniowego) – jednakże nie może to być znaczne zwiększenie się masy ciała ▪ dziecko rozwija się harmonijnie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ w początkowym okresie dorastania u niektórych nastolatków sylwetka staje się nieco bardziej „pulchna” ▪ jest to normalne i wynika z tego, że nie nastąpił jeszcze tzw. skok wzrostu ▪ ważne jest, aby samo dziecko zaczęło także pilnować swojej wagi i jej norm
UWAGA	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niepokojące są nagłe zmiany masy ciała oraz waga zauważalnie odmienna od wagi rówieśników 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wszelkie nagłe, znaczne zmiany masy ciała (zarówno jej przybór, jak i utrata) powinny zwrócić uwagę rodziców i opiekunów 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ należy uważać na takie choroby jak anoreksja i bulimia ▪ chęć stosowania jakichkolwiek diet należy skonsultować z lekarzem lub dietetykiem ▪ jeżeli bliscy i znajomi zwracają uwagę na zbyt niską masę ciała dziecka, konieczna jest rozmowa z lekarzem
wzrost	<ul style="list-style-type: none"> ▪ między 6 a 7 rokiem życia przyrost wzrostu jest najmniejszy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rówieśnicy mogą zacząć znacznie różnić się od siebie wzrostem ▪ u części dzieci (szczególnie u dziewczynek) może już rozpocząć się skok wzrastania związany z dojrzewaniem ▪ inne dzieci (szczególnie chłopcy) jeszcze znajdują się w dziecięcym okresie zwolnienia wzrastania 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost następuje w tym wieku skokowo (bardzo szybko, w krótkim czasie) i każdy przechodzi ten skok w innym momencie ▪ początkowo dziewczęta mogą być nawet wyższe od chłopców, gdyż zaczynają dojrzewać szybciej ▪ ostatecznie jednak chłopcy przewyższają swoje rówieśniczki
UWAGA	<ul style="list-style-type: none"> ▪ w tym okresie warto jest kontrolować, czy dziecko po wakacjach jest podobnego wzrostu, co jego rówieśnicy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ należy mieć na uwadze, że często, jeżeli rodzice zaczęli rosnąć później, również ich dziecko może rozpocząć skok wzrastania nieco później niż jego rówieśnicy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nastolatki w tym wieku mogą bardzo się od siebie różnić wzrostem, co może rodzić problemy emocjonalne i społeczne, gdy dzieci porównują się ze sobą ▪ należy skonsultować się z lekarzem, jeżeli niski wzrost dziecka w porównaniu z rówieśnikami wiąże się z brakiem cech dojrzewania płciowego (np. brak owłosienia, miesiączki, rozwoju narządów płciowych, mutacji)

sen	<ul style="list-style-type: none">dzieci cechują się dużą koncentracją uwagi w godzinach porannych (od 8:00 rano)wiele dzieci, idąc do szkoły, musi przyzwyczać się do regularnego wczesnego wstawania, aby zdążyć na pierwszą lekcję	<ul style="list-style-type: none">w tym okresie dzieci stopniowo przechodzą z rytmu snu dzieci młodszych do rytmu nastolatkóww związku z tym wymagają indywidualnego podejścia w tym zakresie	<ul style="list-style-type: none">niektóre badania wskazują, że nastolatki lepiej funkcjonują w późniejszych godzinach niż młodsze dziecimłodzież lepiej koncentruje się i, co za tym idzie, bardziej angażuje w naukę po godzinie 9:00jest w stanie lepiej niż dzieci funkcjonować do późnych godzin wieczornych
UWAGA	<ul style="list-style-type: none">ważne jest, aby ustalić z dzieckiem regularne godziny zasypianiana początku roku szkolnego dzieci mogą czuć się zmęczone i niewyspane – można im wtedy pozwolić na dłuższe spanie w weekend, tak aby nadrobić ilość godzin z tygodnia i powoli przyzwyczajać je do wcześniejszego, a przede wszystkim regularnego kładzenia się spać	<ul style="list-style-type: none">optymalne godziny snu dziecka mogą się zmieniać, dlatego warto obserwować i dostosowywać je do zmieniających się potrzeb dziecka	<ul style="list-style-type: none">nastolatki potrzebują ok. 8 godzin snu i to w regularnych porach
odżywianie	<ul style="list-style-type: none">bardzo ważne jest, aby zwracać uwagę nie tylko na to, co dziecko je w domu, ale również, na co przeznaczają swoje kieszonkowe w szkolesłodycze i przekąski są pakowane w atrakcyjne wizualnie opakowania i dziecku trudno jest się powstrzymać przed ich kupnem, tym bardziej, gdy kupują je jego koledzy	<ul style="list-style-type: none">dzieci mają często swoje gusta smakowe – zupełnie odmienne niż oczekiwaliby tego rodzice; dziecko na przykład może przestać jeść warzywa, chce polewać wszystko ketchupemsposobem, który może okazać się pomocny we wprowadzeniu większej różnorodności do diety, jest włączanie dziecka do planowania własnego jadłospisu i przygotowywania prostych potraw dla całej rodziny, np. sałatek, surówek, kanapek, wyciskania sokudla bezpieczeństwa kieszonkowe – o ile w ogóle jest dziecku wręczane – powinno być jak najniższe, lepiej małe kwoty częściej niż duża kwota rzadziej; pomagają to dziecku powstrzymać się od kupowania niezdrowych przekąsek i słodyczy	<ul style="list-style-type: none">w tym okresie szczególnie istotna jest zrównoważona dietaintensywnie rozwijający się organizm wymaga pełnego zaspokojenia wszystkich potrzeb odżywczychz tego powodu niezalecane są żadne restrykcyjne diety
UWAGA	<ul style="list-style-type: none">podobnie jak w młodszym wieku, częste, powtarzające się bóle brzucha mogą być objawem choroby, a więc powinny być diagnozowane przez lekarza, ale często stanowią somatyczną manifestację problemów społeczno-emojonalnych, np. trudności z adaptacją do środowiska szkolnego lub trudnych doświadczeń w najbliższym otoczeniu, także w domu	<ul style="list-style-type: none">warto zwracać uwagę, czy dieta dziecka zaspokaja wszystkie jego potrzeby pokarmowe i jest odpowiednio zróżnicowanawarto zwracać uwagę na to, czego dziecko unika albo po czym wyraźnie źle się czuje (gorzej śpi, boli je brzuch, wymiotuje, ma wysypkę) i swoje obserwacje konsultować z lekarzem	<ul style="list-style-type: none">jeżeli nastolatek nie jest zadowolony ze swojej masy ciała lub ma nadwagę, przed rozpoczęciem diety konieczne trzeba go umówić z lekarzem lub dietetykiem

<p>ruch</p>	<ul style="list-style-type: none"> wczesny wiek szkolny to tak zwany „okres dziecka doskonałego” dziecko jest zwinne, wysoce sprawne i wydolne fizycznie w porównaniu z młodszymi dziećmi znacznie lepiej wykonuje czynności manualne, takie jak rysowanie i pisanie jest to najlepszy moment na rozpoczęcie intensywnej nauki tzw. sportów wczesnych – wymagających zwinności, np. pływanie, łyżwiarstwo, gimnastyka 	<ul style="list-style-type: none"> w środkowym wieku szkolnym dziecko w dalszym ciągu znajduje się w tzw. „okresie dziecka doskonałego” pod względem motorycznym oznacza to, że jest bardzo sprawne fizycznie i bez większych problemów wykonuje większość ćwiczeń, czynności manualnych i chętnie angażuje się w różne zabawy ruchowe – indywidualne i zespołowe 	<ul style="list-style-type: none"> okres dojrzewania płciowego może prowadzić do przejściowej utraty płynności i precyzji ruchów ze względu na nagłą zmianę proporcji ciała i długości kończyn, co może powodować także powstawanie wstydu w sytuacjach społecznych i ograniczanie sytuacji ekspozycji swego ciała (np. w czasie lekcji WF-u) u dziewcząt w tym okresie pojawia się ociężałość ruchowa i niechęć do aktywności fizycznej
<p>UWAGA</p>	<ul style="list-style-type: none"> niezalecane są sporty siłowe, ze względu na ich ograniczający wpływ na wzrost dziecka i niepełną odporność mechaniczną kości konsultacja z lekarzem jest konieczna, jeżeli dziecko przez dłuższy czas (np. kilka tygodni) z nieustalonych przyczyn unika aktywności fizycznej albo skarży się na bóle bądź zmęczenie 	<ul style="list-style-type: none"> pod koniec tego wieku u wielu dzieci mogą pojawić się charakterystyczne dla początków procesu dojrzewania niezdarność ruchowa i niechęć do aktywności fizycznej należy mimo to zachęcać dzieci do ruchu i proponować im różne formy ćwiczeń, tak aby każde wybrało coś dla siebie należy zadbać o ruch dziecka po zajęciach szkolnych – najlepiej, o ile pogoda na to pozwala, na świeżym powietrzu 	<ul style="list-style-type: none"> część nastolatków, szczególnie chłopców, może odczuwać podczas i po wysiłku bóle stawów biodrowych i kolanowych w takiej sytuacji konieczna jest konsultacja z lekarzem, gdyż w części przypadków, w celu zapobieżenia uszkodzeniu stawów, konieczna może być okresowa rezygnacja z ćwiczeń fizycznych albo unikanie pewnych ich rodzajów
<p>higiena</p>	<ul style="list-style-type: none"> wraz z rozpoczęciem edukacji w szkole dziecko zaczyna spotykać się codziennie z dużą grupą rówieśników, więc pojawia się ryzyko zarażenia takimi pasożytami jak: owsiki, wszy czy świerzbowiec wbrew powszechnej opinii pasożyty nie są dowodem na brak higieny bądź zaniedbywanie dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> wiele dziewczynek w tym okresie doświadcza pierwszej miesiączki po zakończeniu krwawienia należy umówić się na pierwszą wizytę u ginekologa przed pierwszą wizytą u ginekologa warto choć w krótkiej rozmowie opowiedzieć córce, na czym polega wizyta, o co lekarz może pytać oraz że jest to zwykła wizyta kontrolna, którą należy wykonywać co rok–dwa. Warto podkreślić w rozmowie, że jest to w tym sensie nietypowa wizyta, że nie wybiera się na nią z powodu choroby (jak do każdego innego lekarza), ale na kontrolę, aby potwierdzić, że wszystko przebiega właściwie, ewentualnie aby uzyskać dodatkowe, przydatne informacje na pierwszą wizytę u ginekologa niepełnoletnia dziewczynka wybiera się z rodzicem 	<ul style="list-style-type: none"> wciąż aktualnym problemem są w szkole wszy; bardzo łatwo jest się nimi zarazić i wbrew obiegowej opinii ich obecność nie musi świadczyć o braku higieny lub zaniedbaniu dojrzewanie płciowe wiąże się ze zmianą składu potu, dlatego należy dbać o higienę (codzienne mycie i zmiana bielizny) i używać odpowiednich kosmetyków (dezodoranty) dziewczęta muszą pamiętać o częstej wymianie podpasiek (co 2–3 godziny) podczas menstruacji, nawet gdy krwawienie nie jest obfite

UWAGA	<ul style="list-style-type: none"> powinno się sprawdzać, czy dziecko nie drapie się nadmiernie (np. w nocy po pupie) oraz co jakiś czas kontrolować dokładnie włosy i skórę dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> przez pierwsze 1–2 lata krwawienia miesięczkowe mogą być nieregularne i o różnej obfitości, potem jednak cykl owulacyjny powinien być już regularny jeżeli tak nie jest, należy zgłosić to ginekologowi 	<ul style="list-style-type: none"> przed każdym myciem włosów warto je skontrolować, zwłaszcza blisko skóry głowy; jest to szczególnie istotne, jeżeli wiadomo, że wszy pojawiły się w otoczeniu
bezpieczeństwo fizyczne	<ul style="list-style-type: none"> dzieci w tym wieku mają wciąż duże zapotrzebowanie na ruch i są bardzo sprawne lubią też eksperymentować z możliwościami swojego ciała 	<ul style="list-style-type: none"> dzieci w tym wieku coraz częściej poruszają się po bliższej i dalszej okolicy same, bez kontroli rodziców i innych dorosłych w drodze do i ze szkoły oraz podczas zabaw dzieci narażone są na różne niebezpieczeństwa, np. związane z ruchem drogowym 	<ul style="list-style-type: none"> w tym wieku często podejmuje się zachowania ryzykowne zanim jednak nastolatek zrobi coś dla tego, że robią to lub namawiają go do rówieśnicy, warto, by zastanowił się, jakie może przynieść to konsekwencje – klasycznym przykładem są skoki „na główkę” do wody
UWAGA	<ul style="list-style-type: none"> zakazując dziecku różnych niebezpiecznych zabaw, należy porozmawiać z nim o możliwych konsekwencjach ze względu na dużą ruchliwość dziecka należy szczególnie uważać na miejsca w domu i wokół domu, w których dziecko mogłoby się oparzyć, spaść z czegoś czy wpaść do czegoś (studnia, basen ogrodowy, kompostownik) 	<ul style="list-style-type: none"> należy często rozmawiać z dzieckiem o zasadach bezpieczeństwa i konieczności wystrzegania się niektórych „zabaw” warto zorganizować w szkole spotkanie z policjantem, by dzieci poznały zasady ruchu drogowego i zasady zachowania się w trudnych sytuacjach, a nawet podstawowe zasady udzielania pierwszej pomocy 	<ul style="list-style-type: none"> warto zorganizować w szkole kurs pierwszej pomocy warto rozmawiać z nastolatkami o skutkach używania różnych substancji psychoaktywnych, picia alkoholu czy palenia
zdrowie/odporność	<ul style="list-style-type: none"> chcąc dbać o odporność dziecka, należy m.in. zapewniać mu ruch na świeżym powietrzu i dobre warunki do rozwoju (np. odpowiednią dietę) ważne jest, aby dziecko podczas choroby odpoczywało i jak najwięcej leżało, gdyż sprzyja to zwalczaniu choroby i regeneracji organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> szczepienia są bardzo ważne dla zdrowia i odporności dziecka, zapobiegają ciężkim powikłaniom chorób zakaźnych jeżeli rodzice chcą dodatkowo zabezpieczyć swoje dzieci przed chorobami, których nie obejmują obowiązkowe szczepienia bezpłatne w Polsce, mogą wykupić dodatkowe szczepionki 	<ul style="list-style-type: none"> dla zdrowia i odporności ważne są: odpowiednia dieta, szczepienia profilaktyczne oraz ruch na świeżym powietrzu w okresie zimowym ważne jest częste wietrzenie pomieszczeń, ponieważ w zamkniętych pomieszczeniach (np. w klasie) istnieje większe ryzyko zarażenia się przeziębieniem lub grypą
UWAGA	<ul style="list-style-type: none"> jeżeli dziecko jest chore, należy zatrzymać je w domu, aby nie zarażało swoich kolegów i koleżanek 	<ul style="list-style-type: none"> nie ma żadnych przekonujących dowodów na związek szczepień z autyzmem 	<ul style="list-style-type: none"> dla odpowiedniego rozwoju nastolatka warto zadbać o możliwość pozaszkolnej aktywności fizycznej również w okresie jesienno-zimowym, np. bieganie, ćwiczenia w domu w razie niesprzyjającej pogody

Opracowanie: Paweł Kram i Aleksandra Kram

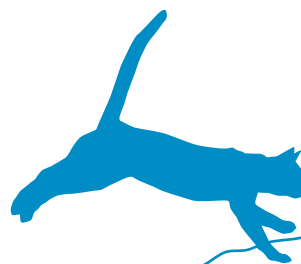
8. Kwestionariusz dla rodziców: *Kompetencja komunikacyjna dziecka*

INSTRUKCJA

- Przypomnij sobie zachowanie dziecka w różnych sytuacjach domowych i poza domem.
- Przeczytaj zdania od 1 do 9. Przy każdym postaw znak X na wybranej odpowiedzi.

Postaw znak X w wybranym polu

Język wypowiedzi	1. Dziecko potrafi dostosować język wypowiedzi do sytuacji; inaczej rozmawia z dorosłymi, inaczej z kolegami.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	2. Dziecko wypowiada się w sposób jasny i zrozumiały dla otoczenia.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	3. Dziecko potrafi używać terminów poznanych w toku nauki w szkole.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
Wyrażanie własnego zdania	4. Podczas pracy w grupie dziecko zabiera głos i stara się przedstawić jak najwięcej pomysłów.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	5. Dziecko, kiedy chce coś powiedzieć, czeka na swoją kolej.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	6. Podczas rozmów i dyskusji dziecko potrafi wyrazić swoje zdanie, a także je uzasadnić.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
Nadawanie i odbieranie komunikatów	7. Dziecko potrafi zakomunikować dorosłemu albo koledze, że ma trudności z rozwiązaniem danego zadania.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	8. Dziecko jasno komunikuje swoje potrzeby (np. Mówi, że źle się czuje).	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	9. Dziecko potrafi przyjąć pochwałę i krytykę swojego zachowania lub tego, jak coś zrobiło.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
Policz, ile znaków postawiłeś w każdej kolumnie:	

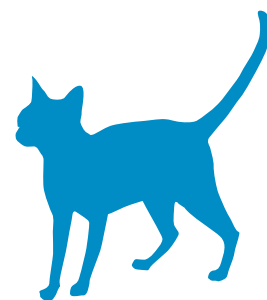
9. Kwestionariusz dla rodziców: *Regulacja emocji przez dziecko*

INSTRUKCJA

- Przypomnij sobie zachowanie dziecka w różnych trudnych dla niego sytuacjach domowych i poza domem.
- Przeczytaj kolejne zdania – czytaj je parami: 1 i 2, 3 i 4, ... i tak dalej. Przy każdym zdaniu postaw znak X tylko w jednej wybranej kolumnie – albo dla zdania po lewej (np. 5), albo dla zdania po prawej (np. 6) itd.

Gdy dziecko znajdzie się w trudnej dla siebie sytuacji...

Orientacja na zadanie	Postaw X w jednej tylko kolumnie		Orientacja na emocje
1. wywołuje to u niego negatywne emocje, ale „bierze byka za rogi” i od razu zaczyna działać, żeby coś zmienić	☐	☐	2. potrzebuje więcej czasu, żeby trochę się uspokoić, ochłonąć i dopiero zabrać za rozwiązanie problemu
3. rozmawia i dyskutuje nad różnymi możliwościami rozwiązania problemu z dorosłymi	☐	☐	4. dużo mówi dorosłym o tym, jakim problemem dla niego jest ta sytuacja, żali się im, że nie może sobie z nią poradzić
5. chce jak najszybciej mieć problem „z głowy”	☐	☐	6. jest napięte, zdenerwowane, chce się „wyla-dować”
7. proponuje różne pomysły na wyjście z trudnej sytuacji, pyta dorosłych o rady	☐	☐	8. nie ma pomysłów na rozwiązanie, a kiedy dorosły proponuje mu jakiś – żaden mu nie odpowiada, w każdym widzi negatywne strony, złości się na wszelkie rady
9. próbuje ustalić co ma zrobić	☐	☐	10. próbuje obniżyć napięcie emocjonalne
11. jest zadowolone, że może pokonać kolejne wyzwanie, jest gotowe włożyć w to dodatkowy wysiłek	☐	☐	12. motywuje się do działania poprzez wyobrażanie spodziewanych korzyści
13. jeśli rozwiązując problem, napotyka na trudności, denerwuje się, czasami wybucha złością, ale dąży dalej do celu, którego osiągnięcie napawa go dumą	☐	☐	14. jeśli rozwiązując problem, napotyka na trudności, wybucha złością lub płaczem i zaczyna mówić, że sobie z tym nie poradzi
15. jeśli jest kolejny raz w podobnej sytuacji, próbuje sobie przypomnieć, jak poradziło sobie z nią wcześniej	☐	☐	16. jeśli jest kolejny raz w podobnej sytuacji, zaczyna wspominać, jak ciężka była to sytuacja i jak trudno było z niej wyjść
Policz, ile jest znaków X w każdej kolumnie	Policz, ile jest znaków X w każdej kolumnie

10. Kwestionariusz dla dziecka: *Formy ekspresji emocji*

INSTRUKCJA

- Dorośli i dzieci doświadczają każdego dnia wielu różnych emocji zarówno przyjemnych jak i tych mniej miłych. Każda osoba może w inny sposób wyrażać swoje emocje poprzez wyraz twarzy, gesty i słowa.
- Przedstawione niżej pytania mają pomóc Ci zastanowić się nad emocjami – jak je przeżywasz i okazujesz? Odpowiedzi zapisz w okienkach. Może dowiesz się czegoś nowego na swój temat?

1. Po czym inni orientują się, że przeżywasz: radość i zadowolenie, dumę, zaskoczenie, złość i wściekłość, smutek, wstyd, strach?

2. Czy innym łatwo jest odgadnąć Twoje odczucia i emocje? Jak to rozpoznają?

3. W jaki sposób najczęściej wyładowujesz swoje emocje? Czy potrafisz je ukryć?

4. W jaki sposób inny niż Twój można wyrazić: radość i zadowolenie, dumę, zaskoczenie, złość i wściekłość, smutek, wstyd, strach?

5. Czy znasz lektury, w których główny bohater pisał pamiętnik? Czy uważasz, że pisanie pamiętników albo dziennika może być formą wyrażania emocji? Dlaczego?

11. Kwestionariusz dla rodziców: *Jak twórcze jest dziecko?*

INSTRUKCJA

- Przypomnij sobie zachowanie dziecka w różnych sytuacjach domowych i poza domem.
- Przeczytaj kolejne zdania od 1 do 11. Przy każdym zdaniu postaw znak X tylko w jednej wybranej kolumnie.

Postaw znak X w wybranym polu

Podejście do zadań	1. Dziecko zastanawia się, jak odpowiedzieć na pytanie, często odpowiada niejednoznacznie.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	2. Dziecko woli zadania problemowe, wymagające myślenia, od zadań z jednym rozwiązaniem.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	3. Dziecko miewa problem z dokończaniem zadań, ponieważ wciąż znajduje nowe sposoby rozwiązania.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
Pomysłowość	4. Dziecko wymyśla własne zakończenia lektur szkolnych lub innych historii.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	5. Dziecko wymyśla i analizuje różne wersje przebiegu zdarzeń (Co by było, gdyby...?).	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	6. Podczas współpracy z innymi dziecko ma wiele pomysłów i co chwilę je wzbogaca.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	7. Podczas pracy w grupie dziecko wzbogaca pomysły innych.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	8. Dziecko opowiadając coś, zbacza z głównego wątku i wprowadza wiele dygresji, związanych z własnymi zainteresowaniami.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
Modyfikacja środowiska wokół siebie	9. Dziecko chce przekształcać przestrzeń wokół siebie na różne sposoby.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	10. Dziecko tworzy wiele nowych słów, wymyśla „własne” nazwy przedmiotów codziennego użytku – ołówka, plecaka, śniadaniówki.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
	11. Dziecko wymyśla nowe zastosowania różnych przedmiotów ze środowiska fizycznego, np. parapetu, drzwi.	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
Policz, ile znaków postawiłeś w każdej kolumnie:	

12. Kwestionariusz dla rodziców: *Rozwój poznawczy dziecka*

INSTRUKCJA

- Przypomnij sobie zachowanie dziecka w różnych sytuacjach domowych i poza domem w ostatnim czasie.
- Przeczytaj kolejne zdania. Przy każdym zdaniu postaw znak X tylko w jednej wybranej kolumnie – na „tak” albo na „nie”.

Postaw X w wybranym polu

(1) Zmiany w rozwoju poznawczym	1. Czy masz wrażenie, że dziecko w ostatnich miesiącach znacznie poszerzyło swoją wiedzę?	tak	nie	
	2. Czy masz wrażenie, że dziecko w ostatnich miesiącach nabyło jakieś nowe umiejętności?	tak	nie	
	3. Czy dziecko samo chętnie się uczy i chce dowiadywać się czegoś nowego?	tak	nie	
	4. Czy dziecko czasami chce, by na niektórych lekcjach więcej się działo?	tak	nie	
	5. Czy dziecko samo poszukuje różnych informacji, na interesujący je temat – np. szuka w Internecie, chodzi do biblioteki, ogląda wybrane programy w telewizji?	tak	nie	
	6. Czy dziecko jest w stanie samo zaplanować co i w jakiej kolejności ma robić?	tak	nie	
	7. Czy dziecko jest w stanie trzymać się planu, który ułożyło?	tak	nie	
	8. Czy dziecko potrafi dłużej niż przedtem skupić uwagę na jakiejś czynności?	tak	nie	
	9. Czy dziecko nie rozprasza się już tak łatwo, jak kiedyś?	tak	nie	
	10. Czy pamięć dziecka w ostatnim czasie funkcjonuje lepiej?	tak	nie	
	11. Czy dziecko zaczyna stosować jakieś sposoby ułatwiające zapamiętywanie (np. skojarzenia, napisanie sobie na kartce, wpisanie do „komórki”)?	tak	nie	
	12. Czy masz poczucie, że myślenie dziecka staje się w ostatnim czasie bardziej logiczne?	tak	nie	
	Policz znaki X w obu kolumnach:			...
(2) Aktualne trudności w uczeniu się	1. Czy dziecko ma obecnie jakieś trudności w uczeniu się?	tak	nie	
	... w zapamiętywaniu?	tak	nie	
	... w przypominaniu sobie?	tak	nie	
	... w skupianiu uwagi na tym, co robi?	tak	nie	
	... w rozumieniu tego, czego się uczy?	tak	nie	
	... w robieniu notatek?	tak	nie	
	... w czytaniu?	tak	nie	
	... w pisaniu?	tak	nie	
	... w liczeniu?	tak	nie	
	... w uczeniu się konkretnego przedmiotu szkolnego?	tak	nie	
	... w rozumieniu sensu uczenia się?	tak	nie	
	... w zaplanowaniu swojego działania?	tak	nie	
	... w zaplanowaniu całego dnia?	tak	nie	
	... w przygotowaniu sobie miejsca do nauki?	tak	nie	
2. Czy są to jakieś inne trudności związane z nauką?	tak	nie		
Policz znaki X w obu kolumnach:		
(3) Dziecko na tle rówieśników	1. Kiedy u dziecka pojawiły się nowe umiejętności w zakresie uczenia?	później niż u rówieśników	w podobnym czasie	szybciej niż u rówieśników
	2. Ile dziecko ma różnych zainteresowań?	mniej niż rówieśnicy	podobnie jak rówieśnicy	więcej niż rówieśnicy
	3. Jakie trudności w uczeniu się ma dziecko?	większe niż rówieśnicy	podobne jak rówieśnicy	mniejsze niż rówieśnicy
	4. Jak dziecko radzi sobie w szkole?	gorzej niż rówieśnicy	podobnie jak rówieśnicy	lepiej niż rówieśnicy
	5. Jak bardzo muszą Państwo pomagać dziecku w nauce?	więcej niż inni rodzice	podobnie jak inni rodzice	mniej niż inni rodzice

13. Kwestionariusz dla rodziców i nauczycieli: *Poczucie kompetencji u dziecka*

INSTRUKCJA

- Obserwuj uważnie dziecko przynajmniej przez 2–3 tygodnie. Przypomnij sobie jego zachowania od początku roku szkolnego, aby uprzytomnić sobie, czy i jak bardzo dziecko się zmieniło.
- Zwróć szczególną uwagę na to, jak dziecko radzi sobie z różnymi obowiązkami i zadaniami w domu (w szkole – gdy z arkusza korzysta nauczyciel), jak podchodzi do nowych zadań, jak sobie radzi w kontaktach z innymi dziećmi, co się z nim dzieje, gdy natrafia na jakieś trudności.

UWAGA: kwestionariusz może być także wykorzystany podczas rozmowy rodziców bądź nauczyciela z dzieckiem – z prośbą, aby samo siebie oceniło.

Postaw znak X w wybranym polu

A. Wykonywanie zadań	1. Dziecko stara się skupić na pracy, nawet wtedy, gdy coś mu przeszkadza.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	2. Dziecko stara się dokończyć wszystkie realizowane przez siebie zadania.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	3. Dziecko potrafi określić, które zadania/przedmioty w szkole lubi.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	4. Dziecko jest zainteresowane nowymi zadaniami, nowymi obowiązkami.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	5. Dziecko angażuje się w rozwiązywanie zadań, w wypełnianie swoich obowiązków.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
B. Ocena pracy	6. Dziecko samo zauważa efekty swojej pracy – wie, czy zrobiło coś dobrze czy źle.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	7. Dziecko potrafi ocenić efekt swojej pracy – czy jest zgodny z jego zamierzeniem, czy nie.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	8. Dziecko samo lub z niewielką pomocą rodziców (nauczyciela) zauważa swe błędy i chce je poprawić.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	9. Niepowodzenie w zadaniu wywołuje u dziecka negatywne emocje, ale próbuje wykonywać je dalej.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	10. Dziecko przed przystąpieniem do działania pyta o kryteria oceny (co będzie oceniane i jak).	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
C. Współpraca	11. Dziecko potrafi kierować pracą swoich kolegów i koleżanek w grupie.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	12. Dziecko potrafi wykonywać prace przydzielone mu przez kolegów.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	13. Dziecko chętnie pracuje w grupie i dzieli się swoją wiedzą i umiejętnościami z kolegami i koleżankami.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	14. Dziecko zauważa korzyści płynące z pracy w grupie, nawet gdy czasem woli pracować samodzielnie.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
	15. Dziecko potrafi, gdy trzeba, przedłożyć dobro grupy nad własne korzyści.	nie	raczej nie	nie wiem	raczej tak	tak
Policz, ile znaków X postawiłeś:	A. Wykonywanie zadań
	B. Ocena pracy
	C. Współpraca

Część III. Jakość środowiska instytucjonalnego dziecka

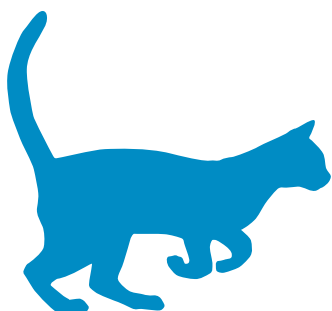
14. Kwestionariusz dla nauczycieli: Środowisko fizyczne w szkole

INSTRUKCJA

- Poniżej znajduje się kilka zdań dotyczących środowiska fizycznego szkoły oraz klasy.
- Postaw znak X w odpowiedniej kratce z odpowiedzią.

Postaw znak X w wybranym polu

Zróżnicowanie	1. W szkole są takie miejsca (gazetka ścienna, specjalna ściana, tablica), które dzieci mogą urządzić według własnego pomysłu.	nie	?	tak
	2. W szkole są takie pomieszczenia, które łatwo można przystosować do różnych wydarzeń i okoliczności, np. obchodów Dnia Patrona Szkoły czy szkolnych imprez.	nie	?	tak
	3. Na terenie szkoły są takie miejsca, które umożliwiają dzieciom podjęcie różnych działań ruchowych, gier, zabaw czy innych, np. jest mały plac lub boisko przed szkołą, ogródek szkolny, krzesła i stoliki na korytarzu.	nie	?	tak
Dostępność	4. Dzieci mają miejsce na korytarzu szkolnym (np. ścienną gazetkę lub tablicę), w którym mogą zamieszczać różne drobne ogłoszenia, w którym mogą być wywieszane różne dyplomy, medale, inne nagrody.	nie	?	tak
	5. Dzieci mają możliwość dokumentowania ważnych wydarzeń w klasie i prezentowania ich za pomocą zdjęć, plakatów, kroniki.	nie	?	tak
	6. Każde dziecko w klasie ma własny kącik (szufladę, półkę), w którym może trzymać swoje prace i rysunki.	nie	?	tak
Możliwość modyfikacji	7. W klasie krzesła i stoły nie są przymocowane na stałe do podłogi, są lekkie i można je przemieszczać oraz ustawiać w zależności od potrzeb.	nie	?	tak
	8. Dzieci mają wpływ na to, jak urządzona jest sala, w której się uczą, mogą same proponować układ stołów czy rodzaj dekoracji.	nie	?	tak
	9. Dzieci mają okazję zaangażować się w przygotowanie szkolnej przestrzeni przed ważnymi wydarzeniami i imprezami szkolnymi, mogą same w pewnym stopniu decydować, jak przestrzeń ma być zagospodarowana.	nie	?	tak
Dopasowanie	10. W szkole często zmieniane są dekoracje, zgodnie z aktualnymi wydarzeniami szkolnymi lub społecznymi (szkolne zawody sportowe, olimpiada, przyjazd ważnej osoby do szkoły) czy porą roku.	nie	?	tak
	11. W sali lekcyjnej prócz tablic edukacyjnych wiszą różne materiały związane z zainteresowaniami uczniów, np. ciekawostki o dinozaurach, sporcie czy muzyce.	nie	?	tak
	12. Przestrzeń klasowa zmienia się wraz z rozwojem dzieci.	nie	?	tak
Policz, ile jest znaków X:	

15. Kwestionariusz dla nauczycieli: *Klimat w klasie*

INSTRUKCJA

- Przypomnij sobie swoje zachowanie jako nauczyciela w różnych sytuacjach klasowych i szkolnych.
- Przeczytaj kolejne zdania od 1 do 16. Przy każdym zdaniu postaw znak X tylko w jednej wybranej kolumnie.

Postaw znak X w wybranym polu

Organizacja pracy	1. Czy staram się jasno przedstawić uczniom cele nauczania, zarówno te krótko-, jak i długoterminowe?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	2. Czy bywa tak, że korzystam z pomysłów uczniów, np. odnośnie do sposobu wykonania jakiegoś zadania lub organizacji pracy?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	3. Jak często upewniam się, czy uczniowie dobrze zrozumieli to, co mają zrobić?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	4. Czy zdarza mi się, że program zajęć nie jest ustalony sztywno przede mną? Czy dopuszczam czasem realizację tego, co zaproponują uczniowie?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
Zachęcanie do eksploracji	5. Czy zachęcam uczniów do samodzielnego stawiania pytań?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	6. Czy odpowiadam na pytania uczniów wyczerpująco, nawet gdy nie zawsze pokrywają się z tematem danej lekcji?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	7. Czy staram się zrozumieć punkt widzenia uczniów?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	8. Czy zachęcam moich uczniów do samodzielnego stawiania pytań?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
Wsparcie emocjonalne	9. Czy daję moim uczniom do zrozumienia, że wierzę, iż poradzą sobie z zadaniami w szkole?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	10. Czy pracuję nad tym, aby stworzyć w klasie atmosferę wzajemnej akceptacji? Czy udaje mi się to?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	11. Czy nie obawiam się konfrontacji z emocjami uczniów? Czy wspieram ich w radzeniu sobie z nimi?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	12. Czy czuję, że dzięki moim staraniom uczniowie mogą i chcą być wobec mnie szczerzy? Czy mogą opowiadać mi o swoich problemach?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
Relacje między uczniami	13. Czy uczniowie pomagają sobie wzajemnie z własnej inicjatywy (np. gdy jeden czegoś nie rozumie lub nie potrafi, to drugi przychodzi mu z pomocą)?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	14. Czy uczniowie pomagają sobie nawzajem bez zachęt ze strony nauczycieli?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	15. Czy w klasie zawiązały się przyjaźnie?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	16. Czy mam poczucie, że każdy uczeń w klasie jest akceptowany przez pozostałych?	nie	raczej nie	raczej tak	tak
Policz, ile jest znaków X:	

16. Kwestionariusz dla nauczycieli: System organizacji szkoły**INSTRUKCJA**

- Pomyśl o różnych zjawiskach, które obserwujesz w placówce, jak traktowani są w niej ludzie (pracownicy, rodzice, uczniowie), jak wygląda przestrzeń fizyczna i społeczna w szkole oraz poza nią. Zwróć uwagę na „filozofię placówki” i sposób definiowania jej zadań. Pomyśl o kontaktach placówki ze światem zewnętrznym – o miejscu placówki na mapie społeczności lokalnej, przepuszczalności granic między placówką a światem zewnętrznym. Określ perspektywę czasową, w jakiej działa placówka (tylko doraźna „tu i teraz” czy też uwzględniająca daleką przyszłość dzieci).

Postaw znak X w wybranym polu**Obowiązujące reguły**

1. wyraźnie i sztywno określone role (nauczycieli i uczniów, dyrekcji, pracowników pomocniczych)	tak	raczej tak	raczej nie	nie
2. konieczność podporządkowania się zasadom za cenę rezygnacji z realizacji własnego planu	tak	raczej tak	raczej nie	nie
3. brak konsultowania, współdecydowania, delegowania zadań, pracy zespołowej	tak	raczej tak	raczej nie	nie
4. duża elastyczność w egzekwowaniu reguł zgodnie z ich duchem, a nie literą	nie	raczej tak	raczej tak	tak
5. dopuszczanie wieloznaczności sytuacji i uwzględnianie różnorodności uczniów, rodziców i nauczycieli	nie	raczej tak	raczej tak	tak

Podejście do nowości

6. opór przed nowymi metodami pracy (np. <i>e-learning</i> , <i>tutoring</i> rówieśniczy, praca projektowa, praca w grupach), opór przed planowanymi zmianami, zanim pozna się je dokładnie	tak	raczej tak	raczej nie	nie
7. gotowość do bezpiecznego i refleksyjnego wprowadzania zmian, np. związanych z reformami	nie	raczej nie	raczej tak	tak
8. duża elastyczność w dostosowywaniu wprowadzanych zmian (np. dotyczących organizacji pracy, programów nauczania) do lokalnej specyfiki funkcjonowania szkoły	nie	raczej nie	raczej tak	tak
9. nieakceptowane zachowania: ciekawość ucznia, zadawanie pytań, dociekliwość – te zachowania stają się dla placówki zagrożeniem koniecznym do wyeliminowania	tak	raczej tak	raczej nie	nie

Przygotowanie do samodzielnego pozaszkolnego życia

10. w placówce zachęca się do poznawania świata z różnych perspektyw, prowokuje do negocjowania i dyskusji	nie	raczej nie	raczej tak	tak
11. placówka nie przygotowuje do radzenia sobie z zadaniami dorosłego życia, celem najważniejszym jest realizacja programu, dobre wyniki lub względny spokój	tak	raczej tak	raczej nie	nie
12. w placówce zachęca się do samodzielnego myślenia i działania	nie	raczej nie	raczej tak	tak
13. placówka stwarza wiele możliwości zespołowej realizacji zadań i rozwija umiejętność współpracy	nie	raczej nie	raczej tak	tak

Kontakt ze środowiskiem pozaszkolnym

14. placówka tworzy okazje do społecznej integracji rodziców i angażowania się ich w różne działania na rzecz szkoły i społeczności lokalnej	nie	raczej nie	raczej tak	tak
15. placówka pobudza rozwój społeczności lokalnej – kultywuje lokalne tradycje, współorganizuje ważne wydarzenia, buduje i pielęgnuje system wartości, zachęca do działań prospołecznych	nie	raczej nie	raczej tak	tak

Policz znaki X w każdej kolumnie

...

...

...

...

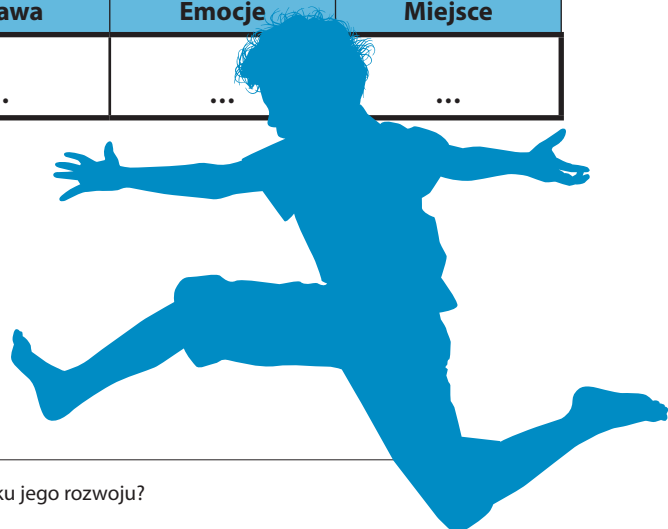
System zamknięty**System otwarty**

17. Kwestionariusz dla nauczycieli: RAZEM**INSTRUKCJA**

- Pomyśl o ostatnich kilku miesiącach swojej pracy z uczniami; zastanów się, na co zwracasz szczególną uwagę planując zajęcia i jakie masz priorytety podczas ich przebiegu; przypomnij sobie, jak reagujesz na trudne i nietypowe sytuacje w klasie.
- W każdym z obszarów zaznacz zdania, które dobrze opisują Twój sposób prowadzenia zajęć lub oddają charakter Twojej pracy z uczniami.

Postaw znak X w wybranych kratkach

Relacje	☐ Zapraszam uczniów do rozmów o zasadach etycznych i normach społecznych. ☐ Aranżuję zadania, w których uczniowie mogą ćwiczyć się w różnych rolach i rozmawiać o różnych propozycjach działań (np. prowadzenie wolontariatu w ramach szkoły, administrowanie stroną internetową szkoły lub klasy). ☐ Przygotowuję również zadania do wykonania poza szkołą, wymagające odwiedzenia wybranych instytucji, przeprowadzenia rozmów z określonymi osobami czy zebrania informacji.				
Aktywność	☐ Zachęcam uczniów do zadawania pytań, dociekania, wątpienia, eksperymentowania z ideami i pomysłami. ☐ Korzystam z aktywizujących metod pracy: metody projektu, pracy w zespołach, tutoringu rówieśniczego. ☐ Staram się zapewnić uczniom w szkole przestrzeń do samodzielności, podejmowania decyzji, przejawiania własnej inicjatywy, własnej organizacji zajęć, realizacji niestandardowych pomysłów na lekcjach.				
Zabawa	☐ W mojej szkole uczniowie mogą się bawić, uczyć i odpoczywać (np. podczas wycieczek czy ciekawych zajęć sportowych). ☐ W mojej szkole uczniowie są nauczani na wiele różnych sposobów: czasami siedzą w ławkach, a czasami chodzą po klasie, czasami pracują indywidualnie, a czasami w małych grupach. ☐ Korzystam z pomysłów uczniów, ponieważ urozmaicają lekcje i wnoszą coś ciekawego.				
Emocje	☐ Dbam o rozwijanie u uczniów świadomości różnorodności emocji. ☐ Dostrzegam i reaguję na emocje uczniów, a gdy trzeba, pomagam im w radzeniu sobie z przeżywanymi emocjami. ☐ Stwarzam uczniom okazje do bezpiecznego otrzymywania rzetelnych informacji zwrotnych o ich zachowaniu, ode mnie i innych nauczycieli oraz od koleżanek i kolegów.				
Miejsce	☐ Zachęcam uczniów do poznawania i wspólnego odwiedzania ważnych i ciekawych miejsc najbliższej okolicy. ☐ Zachęcam uczniów do organizowania w szkole spotkań z interesującymi ich osobami oraz do spisywania relacji z takich spotkań w szkolnej kronice lub gazetce. ☐ Mam świadomość, że uczniowie powinni również w szkole budować poczucie dumy z małej i dużej ojczyzny, z tradycji i ludzi w niej żyjących.				
Policz znaki X w każdej grupie:	Relacje	Aktywność	Zabawa	Emocje	Miejsce

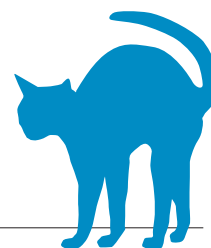
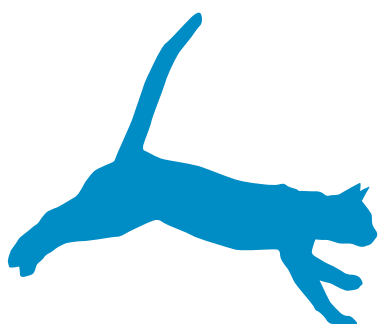

Część IV. Funkcjonowanie dziecka w instytucji

18. Kwestionariusz dla ucznia: *Motywacja do uczenia się*

- Poniżej przeczytasz zdania, które dotyczą tego, w jaki sposób można się uczyć.
- Przeczytaj każde zdanie, zastanów się, czy do Ciebie pasuje i zaznacz odpowiedź w kolumnie obok – wstaw znak X.

Przeczytaj i pomyśl, czy te zdania Ciebie dotyczą	Postaw X w wybranym polu	
	tak	nie
1. Uczę się głównie po to, żeby nauczyciele i rodzice byli ze mnie zadowoleni.	tak	nie
2. Czasami, jak mnie coś zaciekawi na lekcji, poszerzam tę wiedzę w domu, np. czytając książkę na ten temat.	nie	tak
3. Często się uczę po to, żeby mieć lepsze oceny od kolegów z klasy i lepiej od nich wypadać na testach.	tak	nie
4. Są takie przedmioty, które lubię najbardziej i chciałbym/chciałabym być w nich jak najlepszy/najlepsza.	nie	tak
5. Często podczas nauki do sprawdzianu denerwuję się, że inni i tak wypadną lepiej ode mnie.	tak	nie
6. Nie żałuję, że się uczyłem/uczyłam nawet wtedy gdy otrzymam słabą ocenę – wiem, że ta wiedza może mi się jeszcze przydać.	nie	tak
7. Czasami mam wrażenie, że uczę się tylko dlatego, że rodzice mi każą. Nie chcę, żeby byli na mnie źli i mieli pretensje o złe oceny.	tak	nie
8. Jak mnie coś zainteresuje, mogę siedzieć nad tym godzinami, łatwo się wciągam w jakieś zajęcie i zapominam o całym świecie.	nie	tak
9. Kiedy dostaję zadanie do wykonania, robię je dokładnie tak, jak chce tego nauczyciel, żeby był ze mnie zadowolony.	tak	nie
10. Często angażuję się w to, co robię i staram się rozwijać swoje zainteresowania.	nie	tak
Policz znaki X w każdej kolumnie

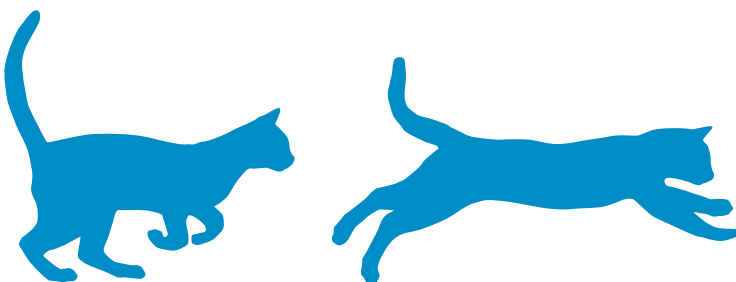
19. Kwestionariusz dla nauczycieli: Strategie radzenia sobie przez ucznia w sytuacjach trudnych

INSTRUKCJA

- Przypomnij sobie zachowanie ucznia w różnych trudnych sytuacjach klasowych i szkolnych.
- Przeczytaj zdania od 1 do 4 najpierw w grupie A. Postaw X w każdej kratce, która dotyczy ucznia.
- Przeczytaj zdania od 1 do 4 w grupie B. Postaw X w każdej kratce, która dotyczy ucznia.
- Przeczytaj zdania od 1 do 4 w grupie C. Postaw X w każdej kratce, która dotyczy ucznia.

Postaw znak X w wybranym polu

A. Strategia 1. Aktywność, samodzielność „Ja”	1. Kiedy uczeń ponosi porażkę (np. nie udaje mu się napisać sprawdzianu na dobrą ocenę), jest smutny i „przygaszony”, ale stara się poprawić ocenę.	☐	
	2. Uczeń po kłótni z kolegami lub rodzeństwem jest w złym nastroju, jednakże chce dojść z nimi do porozumienia i pogodzić się.	☐	
	3. Kiedy uczeń popełni jakiś błąd, chce go naprawić i podejmuje w tym celu różne działania.	☐	
	4. Uczeń w trudnych chwilach zwraca się do dorosłych bądź kolegów o pomoc.	☐	
B. Strategia 2. Bierność, wyco- fanie, unikanie „Nikt”	1. Kiedy uczniowi coś się nie udaje (np. otrzyma niską ocenę), nie chce tego poprawić, jest mu wszystko jedno.	☐	
	2. Uczeń w trudnych chwilach zamyka się w sobie, nie ma ochoty z nikim rozmawiać.	☐	
	3. W trudnych chwilach uczeń spędza czas sam, nie dopuszcza innych osób do siebie, unika kontaktu z nimi.	☐	
	4. Uczeń po kłótni z kolegami spędza dużo czasu sam, nie chce z nikim rozmawiać ani nie dąży do porozumienia.	☐	
C. Strategia 3. Dążenie do uzy- skania pomocy, poszukiwanie jej „Dorosły”	1. Kiedy uczeń jest smutny, chce porozmawiać z dorosłym o swoich problemach.	☐	
	2. Uczeń w trudnych chwilach zwraca się do dorosłych o pomoc.	☐	
	3. Kiedy uczeń pokłóci się z kolegami, prosi dorosłych o pomoc w rozwiązaniu problemu.	☐	
	4. W trudnych dla siebie emocjonalnie chwilach uczeń nie chce być sam, spędza dużo czasu z dorosłymi, dąży do kontaktu z nimi.	☐	
Policz znaki X w każdej grupie:	A. „Ja”	B. „Nikt”	C. „Dorosły”

20. Kwestionariusz dla nauczycieli: *Strategie adaptacji ucznia w szkole*

INSTRUKCJA

- Pomyśl o zachowaniach ucznia z ostatnich 3-4 tygodni. Zapoznaj się z poniższymi zdaniami i postaw znak X w kratce przy każdym zdaniu, które dotyczy ucznia.

Postaw znak X w wybranych kratkach

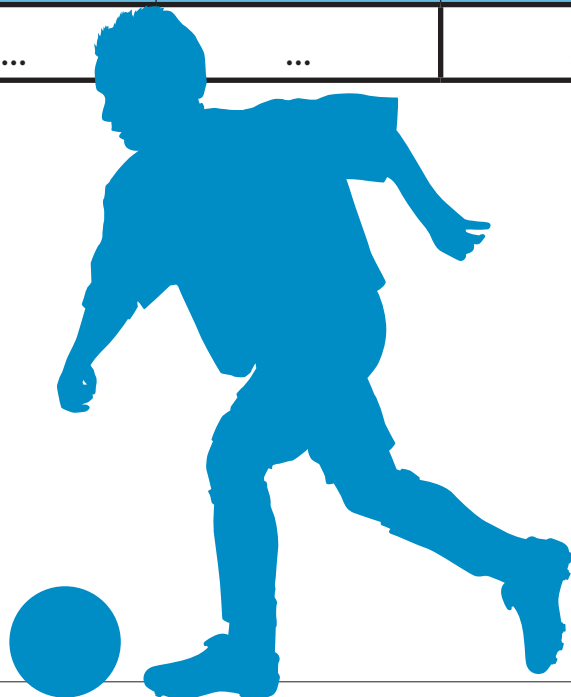
A. Strategia twórcza	☐ Uczeń deklaruje, że chętnie uczęszcza do szkoły. ☐ Uczeń jest ciekaw tego, co dzieje się wokół niego w szkole. ☐ Uczeń chętnie uczestniczy w zajęciach proponowanych przez nauczyciela. ☐ Uczeń jest twórczy w tym, co robi, dodaje coś od siebie. ☐ Uczeń łatwo nawiązuje kontakty z rówieśnikami. ☐ Uczeń chętnie rozmawia na przerwach z innymi dziećmi. ☐ Uczeń spontanicznie zwraca się po pomoc do nauczyciela, gdy sobie z czymś nie radzi. ☐ Uczeń spontanicznie zwraca się po pomoc do kolegów, gdy z czymś ma problem. ☐ Uczeń potrafi wyrażać swoje potrzeby. ☐ Uczeń potrafi wyrażać swoje upodobania, zainteresowania.		
B. Strategia wycofania	☐ Uczeń jest bierny, nie przejawia inicjatywy, nie wnosi nowych pomysłów. ☐ Uczeń zwykle siedzi z boku i przypatruje się innym. ☐ Ucznia trzeba zachęcać i namawiać do działania, do zrobienia czegoś. ☐ Uczeń z trudnością włącza się do nowych zajęć. ☐ Uczeń często działa w ten sam lub podobny sposób. ☐ Uczeń niechętnie współpracuje z innymi uczniami. ☐ Uczeń woli pracować nad zadaniem sam niż z innymi dziećmi. ☐ Uczeń „sam z siebie” nie nawiązuje kontaktów z dorosłymi. ☐ Uczeń znacznie rzadziej niż inne dzieci w klasie spontanicznie wyraża swoje potrzeby bądź zainteresowania. ☐ Uczeń jest małomówny, raczej milczący.		
C. Strategia buntu	☐ Reakcje emocjonalne ucznia są często zbyt silne w stosunku do ich przyczyny. ☐ Uczeń często złości się, obraża, grymasi, gdy coś nie idzie po jego myśli. ☐ Uczeń szybko się denerwuje i trudno mu zapanować nad złością. ☐ Uczeń często nawiązuje kontakt z rówieśnikami w oparciu o zaczepki, złośliwości. ☐ Uczeń w wielu sytuacjach jest agresywny. ☐ Uczeń długo przeżywa i rozpamiętuje nawet drobne niepowodzenia. ☐ Uczeń wyraża swoje niezadowolenie przez dąsanie się, podniesiony ton głosu. ☐ Uczeń często odmawia uczestnictwa w zajęciach proponowanych przez nauczyciela. ☐ Uczeń, mimo posiadania odpowiednich umiejętności, często odmawia wykonania czynności (sprawia wrażenie działania „na złość”). ☐ Uczeń wyładowuje swoją złość na otaczających go przedmiotach.		
Policz znaki X w każdej grupie:	A. Strategia twórcza	B. Strategia wycofania	C. Strategia buntu

21. Kwestionariusz dla nauczycieli: *Uczeń w grupie***INSTRUKCJA**

- Pomyśl o zachowaniach ucznia z ostatnich 3–4 tygodni. Zwróć uwagę na to, jak zachowuje się w klasie, szczególnie podczas zajęć grupowych.

Postaw znak X w kratce przy każdym zdaniu, które dotyczy ucznia

A. Postawa twórcza	☐ Uczeń jest aktywny, przedstawia innym swoje pomysły. ☐ Uczeń chętnie dzieli się wiedzą z innymi. ☐ Uczeń wyjaśnia innym to, czego nie rozumieją. ☐ Uczeń potrafi zaprezentować swoje zdanie. ☐ Uczeń negocjuje, który pomysł jest najlepszy. ☐ Uczeń potrafi obronić swoje pomysły. ☐ Uczeń dopuszcza innych uczniów do głosu, dyskutuje z nimi.		
B. Postawa bierna	☐ Uczeń jest bierny, nie przedstawia swoich pomysłów innym. ☐ Uczeń milczy, trzeba go namawiać, aby się odezwał. ☐ Uczeń wycofuje się, kiedy inne dzieci proszą go, aby coś przedstawił na forum. ☐ Uczeń ma problemy z zaprezentowaniem własnego punktu widzenia. ☐ Uczniowi jest obojętne, który pomysł zostanie wybrany, jest mu wszystko jedno. ☐ Uczeń nie potrafi obronić własnego pomysłu, jest mu obojętne, czy zostanie wybrany. ☐ Uczeń nie dyskutuje z innymi członkami grupy, często milczy.		
C. Postawa konformistyczna	☐ Uczeń stara się przedstawić pomysł taki sam lub podobny do tego, który przedstawiają koledzy. ☐ Uczeń twierdzi, że jest takiego samego zdania, jak inni członkowie grupy. ☐ Uczeń zgadza się na wszystko, o co poproszą go inne dzieci. ☐ Uczeń nie broni własnego zdania, jeśli innym nie podoba się jego pomysł – zmienia go na inny. ☐ Uczeń głośuje za tym pomysłem, za którym są inne dzieci. ☐ Uczeń nie dyskutuje z innymi członkami grupy, potakuje na wszystko. ☐ Uczeń stara się wykonywać wszystkie czynności tak, jak jego koledzy.		
Policz znaki X w każdej grupie:	A. Postawa twórcza	B. Postawa bierna	C. Postawa konformistyczna

22. Kwestionariusz dla ucznia: *Moje samopoczucie w szkole***INSTRUKCJA**

- Zastanów się, co pomaga Ci czuć się dobrze w szkole, a co sprawia, że nie zawsze jesteś w dobrym nastroju.
- Postaw znak „X” w kratce przy każdym zdaniu, które do Ciebie pasuje.

Postaw znak X w wybranym polu**A. Podczas lekcji...**

= ... czuję się dobrze, rzadko się denerwuję.	☐
= ... zazwyczaj staram się uważnie słuchać nauczyciela i jestem skupiony na lekcjach.	☐
= ... jeśli są sprawdziany i klasówki, jestem raczej spokojny.	☐
= ... kiedy czegoś nie rozumiem, pytam o to nauczyciela.	☐

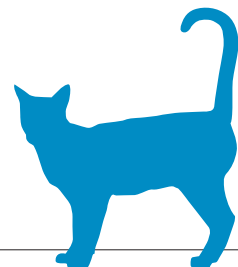
B. Podczas przerw...

= ... spędzam czas z moimi koleżankami i kolegami, wychodzimy razem na boisko.	☐
= ... rozmawiam nie tylko z uczniami z mojej klasy, ale też z innych klas.	☐
= ... czuję się swobodnie na korytarzu szkolnym, podchodzę do innych uczniów.	☐
= ... kiedy mam jakiś problem, bez obaw podchodzę do nauczyciela, który ma dyżur.	☐

C. Podczas wypełniania obowiązków...

= ... mam przydzieloną funkcję w klasie i chętnie ją pełnię.	☐
= ... zwykle od razu po powrocie do domu odrabiam zadania domowe, żeby nie mieć zaległości.	☐
= ... lubię brać udział w różnych szkolnych akcjach, np. w przedstawieniach, wolontariacie.	☐
= ... nie mam problemu z przestrzeganiem zasad panujących w mojej klasie i szkole.	☐

	A. Podczas lekcji	B. Podczas przerw	C. Podczas wypełniania obowiązków
Policz znaki X w każdej grupie:			

23. Kwestionariusz dla nauczycieli: Aktywność i postępy ucznia w szkole

INSTRUKCJA

- Przypomnij sobie dziecko / ucznia sprzed kilku miesięcy oraz jego zachowania z ostatnich 2–3 tygodni i zastanów się, czy zauważasz jakieś zmiany.
- Porozmawiaj z osobami, które znają dziecko i spędzają z nim czas (np. dziadkowie, rodzice kolegów, dalsi krewni, inni nauczyciele, wychowawcy ze świetlicy szkolnej). Zastanów się, z jaką nową wiedzą czy umiejętnościami dziecko wychodzi ze szkoły, czy i czym może zaskakiwać swoich rodziców.
- Zwróć uwagę na zachowanie dziecka w klasie, na przerwach, w różnych miejscach w szkole.

Postaw znak X w wybranym polu

Obszar poznawczo-komunikacyjny	1. Uczeń zdobywa w szkole nową wiedzę o świecie.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	2. Uczeń coraz sprawniej radzi sobie z odrabianiem zadań domowych.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	3. Uczeń zadaje różne pytania i domaga się odpowiedzi.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	4. Uczeń interesuje się wieloma sprawami, którymi dotąd się nie interesował.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
Obszar emocjonalno-społeczny	5. Uczeń coraz lepiej rozumie reguły życia społecznego.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	6. Uczeń potrafi spędzać czas na przerwach z rówieśnikami oraz w zgodzie i samodzielnie rozwiązywać konflikty z nimi.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	7. Uczeń coraz lepiej radzi sobie ze swoimi emocjami (rozumie je, komunikuje, wyraża je w sposób akceptowany społecznie).	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	8. Uczeń coraz sprawniej radzi sobie w różnych nowych sytuacjach społecznych.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
Obszar podejmowanych działań	9. Uczeń staje się coraz bardziej pomysłowy.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	10. Uczeń ma skonkretyzowane zainteresowania.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	11. Uczeń jest coraz bardziej samodzielny w działaniu.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	12. Uczeń chętniej pomaga przy różnych czynnościach.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
Ocena ogólna	13. Mam poczucie, że potrzeby ucznia są w szkole zaspokajane.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
	14. Cieszę się z tego, w jaki sposób rozwija się uczeń.	nie	raczej nie	raczej tak	tak
Policz znaki X:	

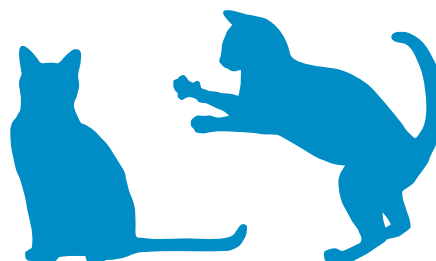

24. Kwestionariusz dla nauczycieli: *Uczeń w relacjach społecznych*

INSTRUKCJA

- W tabeli znajdują się różne zdania opisujące zachowania uczniów w sytuacjach społecznych.
- Proszę czytać je parami – zdanie po lewej i po prawej stronie.

Czynniki ryzyka niedostosowania koleżeńskiego	Wstaw znak X tu albo tu		Czynniki wspierające relacje rówieśnicze	
Raczej nie nawiązuje bliższych kontaktów z kolegami z podwórka bądź ze szkoły.	☐	1.	☐	Chętnie nawiązuje bliższe kontakty z kolegami z podwórka bądź ze szkoły.
Unika spotykania się z kolegami i koleżankami poza szkołą.	☐	2.	☐	Chętnie spotyka się z kolegami i koleżankami poza szkołą.
Woli spędzać czas samotnie.	☐	3.	☐	Lubi coś robić razem z innymi.
Nie odnajduje się w grupie rówieśników.	☐	4.	☐	Dobrze odnajduje się wśród rówieśników.
Raczej nie opowiada o kolegach i koleżankach z podwórka czy ze szkoły.	☐	5.	☐	Chętnie opowiada o kolegach i koleżankach z podwórka czy ze szkoły.
Wydaje mi się, że dziecko nie jest mile widziane wśród kolegów.	☐	6.	☐	Wydaje mi się, że dziecko jest mile widziane wśród kolegów.
Nie lubi pracować w grupie, woli robić coś sam.	☐	7.	☐	Zazwyczaj chętnie pracuje w grupie, „dobro grupowe” jest dla niego ważne.
Raczej nie dotrzymuje obietnic i zobowiązań danych kolegom.	☐	8.	☐	Dotrzymuje słowa danego kolegom.
Kiedy się z czymś nie zgadza, coś mu się wśród kolegów nie podoba, to raczej milczy.	☐	9.	☐	Kiedy nie aprobuje czyjś zachowania albo jakaś sytuacja mu się nie podoba – przedstawia swój punkt widzenia.
Niechętnie udziela pomocy innym, nie lubi też prosić kogoś o pomoc, próbuje sam sobie poradzić.	☐	10.	☐	Kiedy ktoś prosi go o wsparcie i pomoc – pomaga, sam też czasami prosi o pomoc, chociaż woli być postrzegany jako osoba zaradna.
Policz znaki X w tej kolumnie:	Policz znaki X w tej kolumnie:

25. Kwestionariusz dla rodziców i nauczycieli: *Gotowość ucznia do przejścia do gimnazjum*

INSTRUKCJA

- Znak X należy postawić przy tych zdaniach, które trafnie opisują zachowanie bądź cechę ucznia.

Postaw znak X w wybranych kratkach

A. Gotowość emocjonalno-motywacyjna	☐ Uczeń potrafi znieść stres, np. spowodowany sprawdzianem z całego półrocza. ☐ Uczeń rozumie krytykę swojego zachowania. ☐ Uczeń potrafi skorygować zachowanie, aby postępować w sposób społecznie akceptowany. ☐ Uczeń potrafi wczuć się w czyjąś sytuację i zaproponować pomoc, nawet gdy nie jest bezpośrednio o nią proszony. ☐ Uczeń potrafi zaangażować się w działanie i zainteresować nim przez długi czas. ☐ Uczeń radzi sobie z porażkami i niepowodzeniami, potrafi pogodzić się z tym, że np. dostał niższą ocenę, niż oczekiwał. ☐ Uczeń zwykle jest przygotowany do lekcji, nawet jeśli nauczyciel nie zapowiada pytania lub kartkówki. ☐ Uczeń jest w stanie podtrzymać swoje zachowanie mimo drobnych niepowodzeń, zazwyczaj kończy to, co rozpoczął. ☐ Uczeń ma ulubione przedmioty i dąży do tego, aby być z nich najlepszym, w miarę swoich możliwości.		
B. Gotowość poznawcza	☐ Uczeń potrafi myśleć problemowo, potrafi przyjąć postawę badacza i sprawdzać wiele możliwości, dopóki nie odnajdzie właściwej odpowiedzi. ☐ Uczeń potrafi wyciągać wnioski z różnych sytuacji. ☐ Uczeń potrafi zaplanować działanie, oszacować np. co jest mu potrzebne do realizacji zadania bądź ile czasu musi na to poświęcić. ☐ Uczeń potrafi łączyć wiedzę z różnych przedmiotów. ☐ Uczeń samodzielnie poszukuje odpowiedzi na nurtujące go zagadnienia. ☐ Uczeń potrafi wskazać pozytywne i negatywne strony różnych możliwych okoliczności. ☐ Uczeń potrafi ocenić sytuację i dostosować swoje działanie do jej wymagań. ☐ Uczeń sprawnie posługuje się różnymi strategiami uczenia się. ☐ Uczeń potrafi myśleć niezależnie od innych.		
C. Gotowość społeczna	☐ Uczeń swobodnie spędza czas wśród kolegów, ma swoją grupę znajomych. ☐ Uczeń chętnie tłumaczy rówieśnikom to, czego nie rozumieją. ☐ Uczeń chętnie pracuje w grupie, potrafi podjąć się różnych ról. ☐ Uczeń potrafi przedstawić swoje zdanie przed klasą. ☐ Uczeń rozumie, że musi odpowiadać za swoje zachowania. ☐ Uczeń jest konsekwentny i stały w swych sympatiach. ☐ Uczeń nawiązuje kontakty z rówieśnikami, nie trzeba go do tego zachęcać. ☐ Uczeń ma wielu kolegów, z którymi utrzymuje kontakt również poza szkołą. ☐ Uczeń potrafi przeciwstawić się kolegom, kiedy nie aprobuje ich zachowania.		
Policz znaki X w każdej grupie:	A. Gotowość emocjonalno-motywacyjna	B. Gotowość poznawcza	C. Gotowość społeczna

Instytut Badań Edukacyjnych

Głównym zadaniem Instytutu jest prowadzenie badań, analiz i prac przydatnych w rozwoju polityki i praktyki edukacyjnej.

Instytut zatrudnia ponad 150 badaczy zajmujących się edukacją – pedagogów, socjologów, psychologów, ekonomistów, politologów i przedstawicieli innych dyscyplin naukowych – wybitnych specjalistów w swoich dziedzinach, o różnorodnych doświadczeniach zawodowych, które obejmują, oprócz badań naukowych, także pracę dydaktyczną, doświadczenie w administracji publicznej czy działalność w organizacjach pozarządowych.

Instytut w Polsce uczestniczy w realizacji międzynarodowych projektów badawczych, w tym PIAAC, PISA, TALIS, ESLC, SHARE, TIMSS i PIRLS, oraz projektów systemowych współfinansowanych przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.